

Vysoká škola ekonomická v Praze

Národohospodářská fakulta

Hlavní specializace: Hospodářská politika

KOMPARATIVNÍ ANALÝZA FINANČNÍCH
NÁSTROJŮ RODINNÉ POLITIKY ČR A
VYBRANÝCH ZEMÍ EU V ROCE 2017

diplomová práce

Autor: Bc. Ivana Zikmundová

Vedoucí práce: Ing. Lucia Bartůšková, PhD.

Rok: 2019

Prohlašuji na svou čest, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

Bc. Ivana Zikmundová
V Praze, dne 15.8.2019

Poděkování: Tímto bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce paní Ing. Lucii Bartůskové, Phd. Za její cenné rady a připomínky v průběhu psaní této práce

Zadání práce

Abstrakt

Téma rodinné politiky je velmi aktuální. Rodina je základním pilířem státu a svou podobou, zázemím a vztahy mezi jednotlivými členy může ovlivňovat strukturu a vývoj společnosti. Je tedy důležité rodiny podporovat v rámci rodinné politiky státu. Hlavním cílem této diplomové práce je na základě analýzy finančních nástrojů rodinných politik ve vybraných zemích EU v roce 2017 porovnat, která země poskytuje rodinám s dětmi nejvyšší finanční podporu. Hypotéza, kterou jsem si stanovila zní, že nejvyšší finanční podporu poskytuje rodinám s dětmi Švédsko. Tato hypotéza se ale nepotvrdila, jelikož Německo poskytuje vyšší finanční podporu rodinám s dětmi než Švédsko. Nicméně i tak je ve Švédsku tato podpora velmi silná a dávky zde velmi štědré. Dále se tato práce zabývá tím, jak si v porovnání s ostatními státy stojí Česká republika, a v čem bychom se v oblasti rodinné politiky mohli od ostatních zemí inspirovat. Česká republika nabízela ze všech sledovaných zemí v paritě kupní síly nejnižší finanční podporu rodinám s dětmi v roce 2017. Dle relativního ukazatele v poměru k průměrné mzdě v zemi však ČR poskytuje třetí nejvyšší finanční podporu rodinám s dětmi. Dle mého názoru bychom se od ostatních mohli inspirovat převážně v charakteristice rodičovských dávek, jejichž výše by mohla být založena na předchozí mzdě, aby motivovala k aktivní participaci na trhu práce. Rodinná politika by také mohla být více zaměřena na podporu pracujících rodičů s malými dětmi, jelikož současný systém sociálního zabezpečení je přívětivý spíše k nízkopříjmovým rodinám a může některé matky demotivovat od vstupu nebo návratu na pracovní trh.

Klíčová slova: Rodinná politika, finanční nástroje rodinné politiky, Child Benefit Package, státní sociální podpora, daňové odpočty na děti

Jel klasifikace: H31, H24, H55, J13

Abstract

The topic of family policy is very actual. The family is the basic pillar of the state and by its form, background and relations among individual members it can influence the structure and development of society. Therefore, it is important to support families in the framework of the state family policy. The main aim of this diploma thesis is, based on the analysis of financial instruments of family policies in selected EU countries in 2017, to compare which country provides families with children the highest financial support. The hypothesis I set is that Sweden provides the highest financial support to families with children. This hypothesis was not confirmed, as Germany provides more support for families than Sweden. Nevertheless, in Sweden, this support is very strong and the benefits there are very generous. Furthermore, this work deals with how the Czech Republic stands in comparison with other countries and in what instruments in the area of family policy we could be inspired by the others. The Czech Republic offered the lowest financial support in purchasing power parity to families with children of all the countries under review in 2017. However, according to the relative indicator in relation to the average wage, the Czech Republic provides the third highest financial support to families with children. In my opinion, we could be inspired by others in the characteristics of parental benefits, which could be based on previous wages, to motivate to active participation in the labour market. Family policy could also be more focused on supporting working parents with young children, as the current social security system is more favourable to low-income families and may degrade some mothers from entering or returning to the labour market.

Key Words: Family policy, financial instruments of family policy, Child Benefit Package, state social support, tax deductions for children

Jel Classification: H31, H24, H55, J13

Obsah

Úvod	1
1. Teoretická část	3
1.1. Metodologie.....	3
1.1.1. Child Benefit Package	4
1.1.2. Modelové rodiny	4
1.2. Vymezení základních pojmů	5
1.2.1. Rodina.....	6
1.2.2. Rodinná politika	7
1.2.3. Cíle a nástroje rodinné politiky	8
1.2.4. Modely rodinných politik	11
1.3. Rodinná politika v ekonomické teorii	13
1.4. Komparace vybraných charakteristik sledovaných zemí	16
1.4.1. Demografická struktura obyvatelstva.....	17
1.4.2. Rodinná politika v kontextu trhu práce	19
2. Praktická část	21
2.1. Nástroje finanční podpory rodin s dětmi ve vybraných zemích EU.....	21
2.1.1. Česká republika	23
2.1.2. Velká Británie.....	26
2.1.3. Německo	30
2.1.4. Švédsko.....	34
2.2. Komparace finanční podpory rodin s dětmi ve sledovaných zemích v roce 2017	37
2.2.1. Komparace CBP v jednotlivých zemích.....	39
2.2.2. Komparace CBP v jednotlivých modelových rodinách	47
2.2.3. Komparace celkové výše finanční podpory rodinám s dětmi ve sledovaných zemích EU v roce 2017	56
Seznam tabulek	63
Seznam grafů	64
Zdroje	65
Přílohy	70

Úvod

Moderní vyspělá společnost se potýká s mnoha novými problémy. Jedním z nich je i stárnutí populace. S proměnou věkové struktury obyvatelstva mnohé napadne i otázka, zda bude dostatek zdrojů pro financování starobních důchodů, jakožto největší položky sociálních výdajů státu. Každý vyspělý stát produkuje určitý balíček sociálních dávek a daňových úlev, který pomáhá rodičům vypořádat se s náklady na výchovu dítěte. Mnozí ekonomové se shodují, že vhodně zvolená rodinná politika, která zaručí stálý růst populace, může pomoci negativní dopady stárnutí populace zmírnit. Rodina je základním pilířem státu a svou podobou, zázemím a vztahy mezi jednotlivými členy může ovlivňovat strukturu a vývoj společnosti. Je tedy důležité rodiny podporovat v rámci rodinné politiky.

V úvodu teoretické části jsou nejprve představeny metody použité při tvorbě této práce. Následující kapitola je věnována vymezení základních pojmů, které jsou dále v práci používány. Jedná se o rodinu, rodinnou politiku a její cíle a nástroje. Dále jsou v teoretické části představeny modely rodinných politik, se kterými se setkáváme v dnešní Evropě. Následující kapitola je věnována shrnutí vědeckých poznatků na poli rodinné politiky a účinnosti jejích nástrojů. Poslední kapitola teoretické části této práce se věnuje komparaci vybraných ekonomických charakteristik sledovaných zemí v roce 2017. Pozornost je věnována demografické struktuře obyvatelstva, ale také situaci na trhu práce.

V praktické části jsou nejprve přiblíženy finanční nástroje rodinných politik sledovaných zemí. Následuje stěžejní část této práce, která je založena na komparaci finančních nástrojů rodinných politik ČR a vybraných zemích EU v roce 2017. Nejprve je porovnávána výše finanční podpory modelových rodin v jednotlivých zemích, poté podpora v jednotlivých modelových rodinách a na závěr je provedena komparace celkové výše finanční podpory rodinám s dětmi ve sledovaných zemích. Jednotlivé komparace jsou provedeny metodou modelových rodin, pro které je vyčíslena státní finanční podpora pomocí ukazatele CBP (Child Benefit Package). Díky této metodě můžeme vidět mikroekonomické dopady nástrojů rodinných politik na konkrétních, ač teoretických, rodinách. Na základě předchozích výsledků v závěru práce diskutuji, která země poskytuje nejvyšší finanční podporu rodinám s dětmi a jak si stojí v porovnání ČR a v čem bychom se mohli od ostatních inspirovat.

Cílem této práce je porovnat výši finanční podpory rodinám s dětmi v ČR a vybraných zemích EU v roce 2017. Hlavním cílem je odhalit, která země je v oblasti podpory rodin s dětmi nejštědřejší. Hypotéza, kterou jsem si pro svou diplomovou práci stanovila zní: *Celkově nejvyšší finanční podporu pro rodiny s dětmi bude nabízet model Univerzalistický, zastupovaný Švédskem.* Ověření této hypotézy proběhne pomocí komparací balíčku finanční podpory jednotlivým modelovým rodinám ve sledovaných zemích. Dále je v práci zodpovězeno na otázku, jak si v porovnání s ostatními zeměmi v oblasti rodinné politiky stojí Česká republika, a v čem bychom se mohli od ostatních inspirovat.

1. Teoretická část

V úvodu této práce jsou představeny metody využívané v průběhu její teoretické i praktické části. Následující kapitola se zabývá tématem rodinné politiky, definovány jsou základní pojmy, jako je rodina a rodinná politika, a dále jsou přiblíženy cíle a nástroje rodinné politiky. Pozornost je věnována také modelům státní podpory pro rodiny s dětmi, se kterými se setkáváme v dnešní Evropě a jejich stručným charakteristikám. Další kapitola shrnuje výsledky různých ekonomických studií z oblasti rodinné politiky a účinnosti jejích nástrojů. V závěru teoretické části této práce jsou představeny sledované země z hlediska vybraných demografických charakteristik a charakteristik trhu práce, které mohou mít vliv na podobu rodinné politiky v zemi.

1.1. Metodologie

Teoretická část mé práce bude vystavěna převážně s využitím literární rešerše. Kapitola věnující se vymezení základních pojmů bude vycházet z metodiky MPSV ČR a dalších domácích i zahraničních zdrojů. Dále bude pomocí literární rešerše, jejíž hlavním zdrojem budou zejména vědecké studie a články zahraničních autorů, proveden popis dosavadního výzkumu z oblasti rodinné politiky a účinnosti jejích nástrojů. V závěru teoretické části stručně popíšu vybrané charakteristiky sledovaných států z hlediska relevantních demografických proměnných a kontextu trhu práce.

Na základě poznatků získaných v teoretické části této práce bude vystavěna část praktická. V úvodu praktické části představím finanční nástroje rodinných politik jednotlivých sledovaných zemí v roce 2017. Pro tuto část budou mým hlavním zdroje databáze internetového portálu MISSOC¹, zákony upravující výše jednotlivých dávek ve zmíněných zemích a webové stránky příslušných státních i nestátních institucí. Stěžejní část mé práce bude věnována komparativní analýze peněžité podpory rodinám s dětmi v ČR a ve vybraných zemích EU pomocí metody modelových rodin. Pro každý z vybraných států bude provedena analýza nákladů a výnosů na dítě a bude vypočítán tzv. Child Benefit Package. V závěru praktické části zhodnotím, jak si v porovnání s ostatními zeměmi stojí Česká republika a v čem bychom se od ostatních mohli inspirovat. Následující podkapitola je věnována hlubšímu popisu metodiky

¹ Missoc.org, Comparative Tables, IX: Family benefits

a postupů výpočtů, které budu v praktické části této práce využívat v souvislosti se zmíněnou analýzou.

1.1.1. Child Benefit Package

Každý vyspělý stát vytváří v rámci rodinné či sociální politiky jakýsi balíček sociálních dávek, daňových úlev a dalších zvýhodnění pro rodiny s dětmi, jehož cílem je pomoci rodičům vypořádat se s náklady na výchovu dítěte. Jedná se o tzv. *Child Benefit Package*, (dále také CBP), který je roven rozdílu mezi hodnotou daňových zvýhodnění a dávek vyplácených rodinám s dětmi a rodinám bez dětí.² Jinak řečeno, CBP je v podstatě roven rozdílu mezi výší čistého příjmu vybrané modelové rodiny a bezdětného páru, který slouží jako referenční skupina pro účely srovnání. Finanční podpora rodin s dětmi je tedy v této práci zkoumána na základě nastavení daňového a dávkového systému v jednotlivých zemích. Tuto metodu pro srovnání mezinárodních dat ve svých pracích použili například Bradshaw a Finch³ nebo česká autorka Eva Mitchell⁴.

Čistý příjem rodiny s dětmi je vypočítán z hrubé mzdy v daném státě odečtením daní a příspěvků na sociální zabezpečení a přičtením dosažitelných dávek a úlev na daních (případně dalších položek zvýhodňujících rodiny s dětmi).

Primární data o čistých příjmech budou získána v domácí měně. Pro účely srovnání, a také z důvodu rozdílu v síle jednotlivých ekonomik, je třeba převést původní získané hodnoty na společnou měnu. Vybrané státy budou tedy srovnávány na základě absolutní hodnoty CBP v paritě kupní síly, ale také na základě relativního vyjádření CBP k průměrné mzdě v zemi. Modelovým rodinám se dále věnuje následující podkapitola.

1.1.2. Modelové rodiny

Pro výpočet finanční podpory rodin s dětmi bude využita metoda modelových rodin. Pro vymodelování takové rodiny je podstatné její složení, počet dětí a příjmová situace rodičů. Ve své práci jsem si zvolila čtyři různá složení rodiny. Jedná se o rodinu s jedním dítětem, klasickou čtyřčlennou rodinu, dále o větší rodinu se třemi dětmi a v neposlední řadě o rodiče samoživitele s jedním dítětem nebo rodinu s dítětem – novorozencem. U každé z těchto rodin budou

² Mitchell, 2010

³ Bradshaw, Finchová, 2002

⁴ Mitchell, 2010

zkoumány dvě varianty příjmu – nižší ve výši poloviny průměrné mzdy, a vyšší rovná průměrné mzdě v dané zemi. Celkem tak vznikne 10 různých modelových rodin zastupujících odlišné kombinace zmíněných charakteristik. Pro každou z těchto rodin bude vypočítán CBP jako rozdíl mezi čistým příjmem typové rodiny a bezdětného páru se shodnou výší příjmu. Přehled 10 vybraných typů modelových rodin můžeme nalézt v tabulce č. 1, přičemž žlutě je označen bezdětný pár, jakožto referenční skupina.

Tabulka č. 1: Přehled vybraných typů modelových rodin

Složení rodiny	Děti	Příjem vyšší	Příjem nižší
<i>Manželský pár</i>	<i>bezdětný</i>	<i>Oba průměrné mzdy</i>	<i>Oba pol. prům. mzdy</i>
Manželský pár	1 dítě – novorozenec	Průměrná mzda	Pol. prům. mzdy
Manželský pár	1 dítě	Oba průměrné mzdy	Oba pol. prům. mzdy
Manželský pár	2 děti	Oba průměrné mzdy	Oba pol. prům. mzdy
Samoživitel	3 děti	Průměrná mzda	Pol. prům. mzdy

Vlastní zpracování

Metoda modelových rodin umožňuje odhalit rozdíly ve fungování rodinných politik a zároveň na jejich základě nalézt podobnosti mezi státy. Výhodou také je, že tato metoda pracuje s konkrétními modelovými rodinami, nikoliv plošně na makroekonomické úrovni. Nevýhodou této metody ovšem je její abstraktnost. Jak také uvádí Eva Mitchell⁵, modelové rodiny jsou pro danou zemi spíše ilustrativní, než reprezentativní a výsledek představuje spíše to, jak by rodinná politika fungovat měla, než jak doopravdy funguje. Nicméně i přesto je tato metoda vhodná ke zkoumání mikroekonomických důsledků rodinné politiky na úrovni rodin samotných.

1.2. Vymezení základních pojmů

Pro správné porozumění problematice rodinné politiky a provedení analýzy vybraných typů rodinných politik v praktické části této práce je nezbytné nejprve vymezení základních pojmů a termínů, které jsou dále v práci používány. Následující kapitola se proto věnuje rodině,

⁵ Mitchell, 2010, str. 40

rodinné politice a jejím cílům a nástrojům, které jsou k dosažení těchto cílů uplatňovány. V závěru této kapitoly jsou stručně charakterizovány modely rodinných politik, se kterými se setkáváme v dnešní Evropě.

1.2.1. Rodina

Předmětem zájmu rodinné politiky je především rodina. Napříč českými i zahraničními zdroji nalezneme mnoho definic rodiny, které se vzájemně doplňují, či prohlubují. Jedna z nejzákladnějších definic rodiny, kterou využívá také Americký úřad pro sčítání lidu⁶, říká, že rodina je skupina dvou či více společně žijících osob, které jsou propojené narozením, manželstvím nebo adopcí. Mezi jednotlivými členy rodiny tedy existují tedy určité příbuzenské vztahy.

I v české literatuře nalezneme mnoho různých pohledů na definici rodiny, obecně se ale autoři shodují, že se jedná o jednu ze základních a nejdůležitějších složek lidské společnosti. Například dle sociologické encyklopedie⁷ je rodina: „původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou“. Hlavní funkcí rodiny je přirozená reprodukce a výchova a socializace potomků. V souladu s touto definicí je také pojetí rodiny dle MPSV⁸, které popisuje rodinu jako: „prostor, ve kterém dochází k formování osobnosti člověka, tvorbě lidského kapitálu, výchově a růstu budoucích generací“. Ze zmíněného plyne, že fungování a rozvoj celé společnosti závisí především na prosperitě rodiny. To potvrzují i Veselá a kol.⁹, kteří také uvádějí, že rodina vzniká okamžikem, kdy do života dvou dospělých jedinců přichází dítě. Rodinu v tomto duchu tedy automaticky netvoří pouze bezdětný pár žijící ve společné domácnosti. Proto i v této práci, nebude-li uvedeno jinak, je pod pojmem rodina myšlen sezdáný pár s jedním nebo více ekonomicky závislými dětmi.

Složení rodiny se v průběhu historie výrazně obměňovalo. S demografickým přechodem a modernizací přichází změna v postavení a počtu dětí v rodině. Zatímco dříve bývaly rodiny velmi početné, dnes se ustálil spíše model se dvěma dětmi, a to z důvodu rostoucích nákladů s nimi spojených. Také se čím dál více obrací pozornost rodičů od dítěte k sobě samým.

⁶ United States Census Bureau, Current Population Survey [Cit. 2019-06-05]

⁷ Sociologický ústav akademie věd ČR, Sociologická encyklopedie

⁸ MPSV, NKRP 2005, str. ustV

⁹ Veselá a kol. 2003, str. 11

Do popředí se tedy dostávají hodnoty jako je kariéra, vzdělávání, či cestování a zakládání rodiny se odkládá.¹⁰

Každá rodina je výjimečná, různí rodiče své děti vychovávají různým způsobem a s různými prostředky. Sociolog Ivo Možný¹¹ myšlenku výjimečnosti rodiny prohlubuje a uvádí, že rodina je „univerzální lidská instituce“, která je však zároveň i základním kamenem sociální nerovnosti ve společnosti. Tato nerovnost se dle autora vyskytuje v oblastech reprodukčního chování, či rozdílného způsobu péče o děti. Každá rodina pak vytváří jinou výbavu pro dítě v podobě kulturního a sociálního kapitálu, a tím přenáší nerovnosti z generace na generaci. Dle mého názoru je rodinné zázemí jedním z nejdůležitějších aspektů pro vývoj dítěte. Rodina je prvním prostředím člověka, se kterým se setkává, a jako taková může silně ovlivňovat vývoj jeho osobnosti, jeho chování, vztahy s ostatními, a v neposlední řadě také směr jeho dalšího života. Dle UNICEF¹² má dítě, které se narodí nepracujícím rodičům až čtyřnásobně vyšší šanci, že bude vyrůstat v chudobě, což může negativně ovlivňovat vývoj jeho osobnosti.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že je důležité věnovat rodinám dostatečnou pozornost a podporovat jejich správný rozvoj ve formě vhodně zvolené rodinné politiky, jelikož disfunkce rodiny může v určitém rozsahu ovlivnit i funkci celé společnosti.

1.2.2. Rodinná politika

Pro přežití společnosti je zapotřebí přirozená reprodukce. Tu můžeme měřit mírou porodnosti (podíl narozených na populaci) nebo plodnosti (podíl narozených na počtu žen v plodivém věku 15-49 let). Průměrný počet dětí narozených jedné ženě se nazývá úhrnná plodnost. Ve většině vyspělých zemí se úhrnná plodnost nachází pod hranicí čisté reprodukce, tedy méně než 2,1 živě narozeného dítěte na jednu ženu v plodivém věku.¹³ Mnoho ekonomů a politiků se proto domnívá, že je třeba rodiny podporovat pomocí vhodně zvolené rodinné politiky, jejímuž vymezení se věnuje následující podkapitola. Jednotná definice rodinné politiky neexistuje, v odborné literatuře jich nalezneme mnoho. Zmíním tedy jen některé z nich.

¹⁰ Koschin, Demografický přechod

¹¹ Možný, 2006, str. 18

¹² UNICEF, 2000

¹³ ČSÚ. Počet obyvatel – Metodika

Např. Krebs a kol.¹⁴ definují rodinnou politiku jako: „Vědomé a cílené působení veřejných institucí na právní, ekonomický a sociální stav rodin, na její členy a na její prostředí.“ Dle autorů je rodinná politika politikou průřezovou, která zasahuje do různých oblastí, jako je bydlení, školství, zdravotnictví nebo trh práce. Podle MPSV¹⁵ pak rodinná politika jednoduše představuje „souhrn aktivit a opatření za účelem podpory rodiny“. Zajímavá je také definice rodinné politiky dle Smutka¹⁶, který říká, že rodinná politika je: „racionální aktivita, která má za úkol zmírnit narůstající náklady rodiny v pozdně moderní éře“.

Jak již bylo řečeno, jednotná definice rodinné politiky neexistuje. Můžeme však shrnout, že rodinná politika se vymezuje zpravidla dvojím přístupem, a to užším, kdy rodinná politika představuje soubor opatření zaměřených přímo na rodinu s dětmi (dávky, služby, daňové zvýhodnění atd.). V širším pojetí si pod rodinnou politikou můžeme představit veškerá opatření, která se v konečném důsledku rodin s dětmi dotýkají a zvyšují jejich blahobyt, sem patří například politiky zdravotnictví, školství, či dopravní infrastruktury apod. Jelikož vysledovat všechna opatření v rámci širšího pojetí rodinné politiky by bylo značně obtížné, zaměřuji se ve své práci pouze na finanční opatření přímo podporující rodiny s dětmi v rámci užšího pojetí rodinné politiky.

1.2.3. Cíle a nástroje rodinné politiky

Následující podkapitola se věnuje cílům rodinných politik a nástrojům, které jsou k dosažení těchto cílů využívány.

Cíle rodinné politiky

Jako každá politika má i ta rodinná své cíle. Krebs a kol.¹⁷ uvádějí, že jedním ze základních cílů rodinné politiky je zmírňování nákladů rodin při výchově dětí. Dále dle autorů může také rodinná politika cílovat na zlepšování životních podmínek pro lepší rozvoj dětí, či posílení společenské váženosti rodiny a manželství.

¹⁴ Krebs a kol. 2010, str. 374

¹⁵ MPSV. Rodina

¹⁶ Smutek, 2015

¹⁷ Krebs a kol. 2010

Podle Smutka¹⁸ by cílem rodinné politiky měla být snaha o podporu již existujících rodin, ale také o podporu v zakládání rodin nových, což v současné době znamená zvláště pomoci sladit pracovní a rodinný život. V souvislosti s ženskou emancipací a narůstajícími náklady příležitosti ve formě ušlé mzdy, totiž dnes ženy častěji dávají přednost práci a vzdělání, a zakládání rodiny odkládají do vyššího věku. Podle Kocourkové¹⁹ je důležitá rodinná politika, která necílí pouze na finanční podporu rodin, ale usiluje spíše o zlepšení životních podmínek rodin s dětmi, usnadnění návratu matky do zaměstnání nebo rovnoprávnost mužů a žen. Do takového prostředí podporujícího rodinný život se pak dle Kocourkové rodí více dětí a rodiče zakládání rodiny příliš neodkládají do vyššího věku.

Konkrétní cíle rodinné politiky můžeme uvést na příkladu České republiky. Dle Národní koncepce rodinné politiky ČR (NKRP)²⁰ z roku 2005 je základním cílem rodinné politiky: „Vytvořit všestranně příznivější společenské klima a podmínky pro rodinu, umožňující lidem realizovat vlastní životní strategie v naplňování partnerských a rodičovských plánů“. Přičemž by měly být respektovány odlišné zájmy a potřeby různých rodinných typů a členů rodin. Dle MPSV²¹ je také obecným cílem rodinné politiky vytvořit přátelské prostředí pro rodiny s dětmi legislativní i nelegislativní cestou. Dílčí cíle pak jsou: odstranění překážek, kterým jsou rodiny vystaveny a které ohrožují jejich stabilitu, vytvoření podmínek pro fungování rodin a jejich všestranná podpora, posílení vědomí rodinných hodnot v celé společnosti a v neposlední řadě posílení vlastní zodpovědnosti rodičů a členů rodin navzájem.

Nástroje rodinné politiky

K naplňování cílů rodinné politiky dochází skrze její nástroje, kterým se věnují následující odstavce. Příchod dítěte do rodiny přináší kromě jiného také zvýšení výdajů partnerů. Funkcí nástrojů rodinné politiky je tyto náklady zmírnit. Příkladem nástrojů rodinných politik mohou být peněžní transakce, ale také poskytování veřejných statků, finanční pomoci, slev či různých výhod pro rodiny s dětmi. Tyto nástroje můžeme dělit na finanční a nefinanční.

¹⁸ Smutek, 2015

¹⁹ Kocourková, 2002

²⁰ MPSV, NKRP 2005, str. 9

²¹ MPSV, Rodinná politika na úrovni krajů a obcí, str. 8

Finanční nástroje

Finančními nástroji rodinné politiky rozumíme poskytnutí finančních prostředků rodinám s dětmi. Finanční podporu můžeme dále rozdělit na přímou a nepřímou. Přímou finanční podporou se rozumí peněžní transfery v rámci systému státní sociální podpory, jehož struktura se v každé zemi liší. Některé dávky jsou uplatňovány na základě testování rodinných příjmů. Východiskem pro určení hladiny, kdy rodina ještě tu, či onu dávku obdrží bývá určitý násobek životního minima definovaný zákonem.²²

Nepřímou finanční podporou rozumíme slevy na daních poskytované rodinám s dětmi. Dle Vančurové²³ můžeme do nepřímé finanční podpory rodin s dětmi zařadit odpočet na dítě či na manželku, případně modernější plošnou slevu na dani, společné zdanění manželů nebo nepřímé daně. Nejčastěji se tato podpora vyskytuje u důchodových daní, ale dle autorky můžeme příklad daňové podpory rodinám s dětmi nalézt také u daní spotřebních, jelikož výrobky určené speciálně dětem (například dětská výživa) mají ve většině evropských zemí alespoň v určité míře sníženou sazbu daně z přidané hodnoty.

Dle mého názoru je finanční podpora rodin s dětmi jistě velmi efektivním nástrojem rodinné politiky. Ve větším měřítku však může vést k demotivaci převážně nízkopříjmových rodin zlepšit svou životní situaci svou vlastní pílí, což není společensky efektivní. Proto je důležité nezapomínat na nefinanční nástroje rodinné politiky, kterým se věnuji dále.

Nefinanční nástroje

Další formou podpory rodin s dětmi je podpora nefinanční. Pod nefinančními nástroji rodinné politiky si můžeme představit služby pro rodiny s dětmi, případně takové nastavení rodinné politiky, které vytváří přátelské prostředí pro tyto rodiny. Dnešní ženy dávají často přednost kariéře před dětmi nebo založení rodiny odkládají do vyššího věku. Jak uvádí mimo jiné i Krebs a kol.²⁴, důležitá součást rodinné politiky v dnešní době je pomoc při sladování pracovního a rodinného života rodičů na rodičovské dovolené, převážně tedy matek. To může být prováděno například ve formě zvýšení nabídky zkrácených úvazků, prací, které mohou být vykonávány z domova nebo zajištění dostatku míst v předškolních zařízeních.

²² MČ Praha 4, Finanční nástroje rodinné politiky – Aktuální stav

²³ Vančurová, 2002

²⁴ Krebs a kol., 2010

Mezi nefinanční nástroje rodinné politiky můžeme dále zařadit také bezplatně poskytované služby. Např. bezplatné školní pomůcky (převážně učebnice a sešity) na prvním stupni základní školy snižují náklady rodičů na vzdělávání jejich dětí, i když tento benefit zřejmě nebývá rozhodujícím impulsem pro pořízení dítěte. Nevýhodou nepeněžních dávek jsou pak podle Vančurové²⁵ jejich vyšší náklady z důvodu státních zakázek a výběrových řízení na dodavatele.

1.2.4. Modely rodinných politik

Každý vyspělý stát v rámci sociálního zabezpečení svých občanů v určité míře uplatňuje rodinnou politiku s jejími cíli a nástroji. Vzhledem k odlišnému historickému a kulturnímu vývoji se však v jednotlivých zemích vyvíjela rodinná politika odlišně. V rámci EU je rodinná politika řešena na úrovni států. Některé země se ale svým pojetím této politiky podobají jiným a shlukují se tak do skupin, které uplatňují podobný systém podpory rodin s dětmi. Krebs a kol.²⁶ rozdělují 3 základní modely rodinných politik podle příbuznosti jejich cílů a nástrojů, které také nalezneme v tabulce č. 2. Jsou jimi:

1) **Liberální model** založený na zodpovědnosti a samostatnosti občana, kdy stát pomáhá pouze těm nejchudším rodinám a je tu tedy pouze minimální přerozdělování ve prospěch potřebných, mezi které patří i rodiny s dětmi. V tomto systému hrají významnou roli v podpoře rodin nestátní subjekty. Zástupci tohoto modelu jsou např. Švýcarsko nebo Velká Británie.

2) **Sociálně tržní model**, nebo také Konzervativní, je jakousi střední cestou mezi dvěma krajními možnostmi. Tento model staví na myšlence, že sociální potřeby rodin by měly být uspokojovány primárně na základě pracovních výkonů a zásluh, sociální podpora je určována i na základě testování příjmů, velkou váhu také mají daňová zvýhodnění. Významnou roli v podpoře rodinám s dětmi zde hraje stát doprovázen nestátními subjekty. Zeměmi, které zastupují tento systém jsou Německo, Rakousko, ale také třeba Francie.

3) **Univerzalistický model**, někdy nazývaný též Sociálně demokratický či Skandinávský, umožňuje získat sociální podporu všem rodinám neohledně na potřebnost. Je zde vysoká míra

²⁵ Vančurová, 2002

²⁶ Krebs a kol., 2010

redistribuce a dominantní role státu. Univerzalistický model je charakteristický též vysokým podílem přerozdělování příjmů a velkorysým sociálním systémem. Tento model je uplatňován zvláště ve státech severní Evropy, např. ve Švédsku.

Tabulka č. 2: Základní modely rodinných politik

Systém	Charakteristika	Významná role	Zástupce
Liberální	Samostatnost občana	Nestátní subjekty	Velká Británie
Sociálně tržní	Princip zásluh	Stát + nest. subj.	Německo
Univerzalistický	Stát pomáhá všem	Stát	Švédsko

Zdroj: Krebs a kol.²⁷, vlastní zpracování

Rodinná politika jednotlivých států se ve většině případů skládá z kombinací různých prvků těchto modelů. I rodinná politika ČR si nese prvky každého z těchto modelů. Dle Aleny Vančurové²⁸ se však v určité formě nejvíce blíží Sociálně tržnímu systému. Autorka však dále tvrdí, že v oblasti daňového zvýhodnění má ČR ještě co dohánět. Dle jejího názoru by, vzhledem k nízké porodnosti a zrychlujícímu se stárnutí obyvatelstva, mělo být jedinou plošnou podporou rodin s dětmi právě daňové zvýhodnění. S tím do jisté míry souhlasím, ale myslím si že alespoň minimální podpora skrze sociální dávky je v případě narození dítěte potřeba.

Další možný způsob třídění rodinných politik je dle stupně jejich familializace. Jedná se o míru zapojení rodiny a státu do rodinných záležitostí. Rodinná politika může vykazovat znaky familistického, defamilistického či refamilistického modelu. Familistická rodinná politika klade zodpovědnost za sociální zabezpečení svých členů přímo rodině, která je jako nejdůležitější poskytovatel péče podporována ze strany státu. Nástroji takovéto politiky mohou být rodičovská dovolená, peněžité dávky a daňová zvýhodnění. Naopak defamilistický režim se snaží domácnostem povinnosti zabezpečení se odlehčit a osvobodit jedince od závislosti na rodině. K tomu je využíváno veřejné poskytování formální péče o dítě, sociální služby, či státní dotace na nákup těchto služeb na trhu. Sociálně demokratické státy vykazují vysoký stupeň defamilizace, zatímco u konzervativních a liberálních států je tomu naopak. Dále můžeme

²⁷ Vančurová 2002

²⁸ Vančurová 2002

pozorovat systém refamilistický, který především vytváří vhodné podmínky k tomu, aby ženy mohly opouštět trh práce na relativně dlouhou dobu s cílem pečovat o malé děti. Jednou z příčin vzniku refamilizačních politik byly rozpočtové tlaky. Zavedení refamilizačních politik bylo totiž levnější variantou defamilizačních opatření, která vyžadovala vládní investice zejména do služeb a aktivní politiky na trhu práce. V praxi státy neuplatňují striktně pouze jeden z těchto modelů, ale může docházet ke kombinaci familialistických a defamilializujících politik o různé intenzitě.^{29,30}

1.3. Rodinná politika v ekonomické teorii

Jak již bylo řečeno, země moderního světa se potýkají s výraznými změnami v oblasti postavení rodiny a přirozené reprodukce. Jak uvádí také Fent a kol.³¹, ve většině vyspělých zemí se plodnost nachází pod hranicí čisté reprodukce. Navzdory jejímu mírnému nárůstu v několika zemích je pravděpodobné, že současné trendy plodnosti budou pokračovat a mohou v dlouhodobém horizontu vést mimo jiné také k dalšímu zrychlování stárnutí populace. Zmíněné demografické změny tak vedou k diskuzím o potřebnosti rodinné politiky, která by motivovala mladé lidi k zakládání rodin. Na jedné straně stojí zastánci prorodinné politiky, kteří tvrdí, že je třeba rodiny v tomto podporovat. Na druhé straně stojí liberálnější ekonomové, kteří naopak upozorňují na to, že rozhodování o počtu a načasování narození dětí je čistě soukromá záležitost a stát by do takto důležitého životního období neměl zasahovat, pouze by měl vybudovat vhodné podmínky pro život rodin s dětmi a dávky poskytovat jen v nejkrajnějších případech. V následující kapitole se pokusím shrnout výsledky vybraných ekonomických studií z oblasti rodinné politiky a účinnosti jejích opatření.

Autoři Bradshaw a Finch³² ve své velice podrobné studii srovnávali rodinné politiky 22 evropských zemí v roce 2001 pomocí metody porovnání CBP s využitím modelových rodin. Nejštědřejší dle jejich výsledků byl systém rodinné politiky v Rakousku, dále pak v Lucembursku a Finsku. Švédsko se umístilo na 5. místě. Nejhubře se umístilo Portugalsko, Španělsko a Nizozemí. Rodinná politika České republiky v této studii zkoumána nebyla.

²⁹ Bartáková 2009

³⁰ Leitner 2003

³¹ Fent a kol. 2013

³² Bradshaw, Finchová 2002

Na studii Bradshowa a Finchové navázala česká autorka Eva Mitchell³³, která z předchozí studie vycházela, ale do porovnávání zahrnula také data za Českou republiku a Slovensko. Z její práce mimo jiné vyplývá, že rodinná politika České republiky, která cílí zvláště na rodiny s nízkými příjmy, nemůže být čistě zařazena ani do jednoho ze 3 základních modelů, nese si totiž prvky každého z nich. Dále autorka mimo jiné uvádí, že ač by se vzhledem ke společnému historickému vývoji mohlo zdát, že rodinné politiky České republiky a Slovenska budou podobné, není tomu tak. Zatímco Česká republika se svým pojetím rodinné politiky podobá Rakousku (tedy liberálnímu systému), Slovensko se blíží spíše konzervativním systémům.

Podporou rodin v Evropě se zabývali také Billingsley a Ferrarini³⁴. Ti zkoumali rodinné politiky a plodnosti ve 21 evropských zemích a zjistili, že zmíněné země se v uplatňování rodinných politik značně liší. Ve své studii autoři popisují dva druhy rodinných uspořádání, z nichž každé vyžaduje jiný přístup rodinné politiky. Na straně jedné je to klasická rodina, ve které většinu příjmů ze své práce přináší muž a žena se stará o domácnost. Na straně druhé je to dnes stále rozšířenější forma rodiny, kdy muž a žena si jsou rovni jak ve vydělávání peněz, tak v péči o domácnost. Dobře nastavená rodinná politika pro obě tato uspořádání pozitivně ovlivňuje rozhodování mužů a žen o prvním a druhém dítěti. Jedná-li se ale o třetí a další dítě, na rozhodování rodičů již dle autorů rodinná politika vliv nemá, ať jsou už její nástroje jakékoliv.

Kromě nastavení rodinné politiky existuje mnoho dalších faktorů, které mohou ovlivňovat rozhodování rodičů o pořízení dítěte. Důležité je jistě také zázemí pro dítě. Z práce Kučery³⁵ vyplývá, že možnost bydlet samostatně nebo mít vlastní pokoj pro dítě považuje většina mladých lidí za důležitý předpoklad pro pořízení dítěte.

Dnešní způsob života a dostupná antikoncepce dovoluje partnerům v určité míře založení rodiny naplánovat. Tento rozhodovací proces rodičů někteří autoři přirovnávají k jakési formě analýzy výnosů a nákladů na dítě. Jedním z průkopníků takového ekonomického přístupu je i nositel Nobelovy ceny Gary Becker³⁶, který tvrdí, že člověk se ve všech oblastech svého života rozhoduje stejně jako při směně na trhu, minimalizuje tedy své náklady a maximalizuje

³³ Mitchell, 2010

³⁴ Billingsley, Ferrarini 2014

³⁵ Kučera, 2005

³⁶ Becker, 1997

svůj užitek. Jak uvádí také Marek Loužek³⁷, dle Beckera jsou celkové výdaje na děti produktem dvou proměnných, a to počtu dětí a blahobytu z každého dítěte. Rodina se poté snaží maximalizovat svou užitkovou funkci tak, že porovnává náklady a výnosy na dítě. Pokud výnosy nad náklady převáží, rodiče si pravděpodobně dítě pořídí. Podstatou rodinné politiky je na základě toho tedy poskytnutí adekvátní kompenzace nákladů spojených s výchovou dítěte.

V dřívějších dobách pro své rodiče děti představovaly mnohem vyšší ekonomický užitek než dnes. Od útlého věku se zapojovali do prací v domácnosti, případně na poli a s jejich výchovou se nepojily takové náklady jako nyní. V dnešní společnosti děti pro své rodiče představují malý ekonomický přínos, ale nesou o to větší náklady. Dítě již není levnou pracovní silou v domácnosti, ani není zaručeno, že se o své rodiče ve stáří postará, jako tomu bývalo dříve. Na dnešních nákladech na dítě se také čím dál více podílí „ušlé náklady příležitosti“ rodičů (ušlá mzda z druhé alternativy, tedy výdělečné činnosti) nebo náklady na vzdělávání dětí.³⁸ Dle mého názoru ale nelze náklady a výnosy na dítě zcela porovnat, jelikož některé složky nelze kvantifikovat (například štěstí z narození dítěte nebo naopak nedostatek spánku rodičů malých dětí).

Nyní se zaměřím na účinnost rodinných politik. Jako jeden z ukazatelů účinnosti rodinných politik autoři často využívají porodnost, případně plodnost. Tedy za předpokladu, že je cílem rodinné politiky právě růst (případně pokles) těchto veličin. Například Adriaan Kalwij³⁹ ve své studii zkoumal vliv rodinné politiky na porodnost v 16 zemích západní Evropy. Z jeho výsledků vyplývá, že zvýšení výdajů rodinné politiky na programy pomáhající ženám sladit pracovní a rodinný život, a tím snižující náklady na děti, mají pozitivní vliv na plodnost v zemi. Dále autor uvádí, že politika přímých finančních transferů nemá žádný vliv na plodnost nebo načasování dětí, jelikož pouze substituuje přímé náklady dětí, nikoliv nepřímé náklady ušlé příležitosti. Tyto náklady se v posledních desetiletích významně projevují v rozhodování o počtu dítěte. Proměňující se role pohlaví pak zvyšuje poptávku po politikách, které usnadňují ekonomickou emancipaci žen. Dle autora tedy plodnost nebo načasování dětí nejvíce ovlivňují opatření spojené s trhem práce, jako je délka mateřské či rodičovské dovolené a možnost sladění rodinného a pracovního života. V moderní společnosti s rozšiřující se emancipací stoupá poměr žen, které dosahují vysokoškolského vzdělání, díky čemuž posunují zakládání rodin do vyššího

³⁷ Loužek 2014

³⁸ Koschin, Demografický přechod

³⁹ Kalwij, 2010

věku. Stále více žen také upřednostňuje svou kariéru před dětmi. S tím souvisí odkládání dětí na později, kdy už ale početí nemusí být z důvodu vysokého věku matky úspěšné.⁴⁰

Také Vlček a Kantorová⁴¹ se domnívají, že rodinná politika státu má pouze malý vliv na porodnost v zemi, a to z důvodu prodlužování délky života a s tím souvisejícímu odkládání rodiny do pozdějšího věku (např. až po dokončení studia a vybudování slibné kariéry). Také poukazují na související změnu priorit mladých lidí, kteří kromě studiu a kariéry také častěji dávají přednost cestování, či životu bez dětí. Až v pozdějším věku, kdy už mají rozvinutou kariéru, a po dlouhém výběru našli partnera pro soužití, si tito lidé na základě rozumného uvážení pořizují dítě. Autoři studie ale také uvádějí, že dnešní mladí lidé jsou lépe připraveni na založení rodiny, což může mít pozitivní vliv na výchovu dětí, stabilitu rodiny, a tedy i celé společnosti.

Také Fent a kol.⁴² ve své studii zkoumali dopad rodinných politik na plánovanou plodnost a také to, zda může struktura společnosti ovlivňovat rodinnou politiku. Z jejich práce vyplývá, že rodinná politika má na plodnost obecně pozitivní vliv. Autoři také upozorňují, že zkoumáme-li rodinné politiky různých zemí, musíme brát v úvahu jejich rozdílné sociální a ekonomické struktury. Rodinná politika může být úspěšná pouze tehdy, respektuje-li strukturu a charakteristiku společnosti, ve které je uplatňována. Následující kapitola je tedy věnována krátkému shrnutí některých aspektů zkoumaných zemí, v jejichž kontextu je třeba na porovnání rodinných politik nahlížet.

1.4. Komparace vybraných charakteristik sledovaných zemí

Pro následnou analýzu rodinných politik v praktické části této práce je vhodné si nyní představit vybrané země z hlediska různých charakteristik. Státy aplikují rodinnou politiku vždy na konkrétní demografickou strukturu a na konkrétní trh práce. Kontext demografické struktury a trhu práce jsou dle mého názoru jedněmi z nejdůležitějších faktorů ovlivňujících rodinnou politikou, ale stejně tak mohou být rodinnou politikou také ovlivňovány. Proto by jim měla být věnována dostatečná pozornost nejen ze strany tvůrců sociální či rodinné politiky. Následující

⁴⁰ Kalibová a kol., 2009

⁴¹ Vlček, Kantorová, 2003

⁴² Fent a kol. 2013

kapitola se věnuje stručnému porovnání sledovaných zemí (tedy ČR, VB, Německa a Švédska) z hlediska vybraných charakteristik.

1.4.1. Demografická struktura obyvatelstva

Aby mohla být přijata správná prorodinná opatření, je dobré znát populaci, na kterou budou aplikována. V následující podkapitole se tedy nejprve zaměřím na komparaci vybraných demografických proměnných ve sledovaných zemích v roce 2017, které nalezneme v tabulce č. 3. Můžeme zde kromě celkového počtu obyvatelstva a procentuálního zastoupení dětí mladších 16 a 4 let také vidět úhrnnou plodnost a podíl živě narozených dětí mimo manželství.

Tabulka č. 3: Velikost a struktura obyvatelstva ve sledovaných zemích v roce 2017

	Celková populace	Z toho děti mladší 16 let (v %)	Z toho děti 0-4 let (v %)	Úhrnná plodnost	Podíl živě nar. mimo manželství (v %)
ČR	10 578 820	16,44	31,90	1,69	49,0
VB	65 844 142	18,90	32,03	1,74	48,2
Německo	82 521 653	14,33	31,77	1,57	34,7
Švédsko	9 995 153	18,67	25,56	1,78	54,5

Zdroj: Eurostat⁴³, vlastní zpracování

Z tabulky můžeme vyčíst, že celková velikost populace se mezi sledovanými zeměmi značně liší. Nejméně obyvatel žije ve Švédsku (cca 10 mil.), o trochu více v ČR (cca 10,5 mil.), velkého počtu obyvatel dosahuje VB (cca 66 mil.) a nejvíce lidí žije v Německu (cca 82,5 mil., což je téměř 10násobek obyvatel Švédska). Samotné počty obyvatel samozřejmě nejsou zcela vypovídající charakteristikou, uvádím je zde pouze pro představu, na jak velké populaci jsou aplikovány rodinné politiky sledovaných zemí.

Vhodnější demografickou proměnnou týkající se tématu rodinné politiky je podíl dětí v dané populaci. Vidíme, že na rozdíl od celkového počtu obyvatel, který se mezi sledovanými státy výrazně liší, rozptyl podílu dětí mladších 16 let se pohybuje v řádu maximálně 4 p. b. (dosahuje hodnot mezi 14 a 19 procenty celkové populace). Nejvyšší podíl dětí do 16 let na celkové populaci je ve Velké Británii (18,90 %), podobně i ve Švédsku (18,67 %), v ČR je tento podíl

⁴³ EUROSTAT, demo_pjan, demo_find

již trochu nižší (16,44 %) a nejnižší hodnoty dosahuje pro Německo (14,3 %). Podíváme-li se na podíl dětí mladších 4 let na celkovém počtu dětí do 16 let, vidíme, že kromě Švédska dosahují všechny vybrané země velmi podobných hodnot. Opět je nejvyšší podíl ve VB (32,03 %), na druhém místě je ČR (31,90 %), následována Německem (31,77 %) a nejmenší podíl malých dětí je ve Švédsku (25,56 %). Zajímavé například je, že v Švédsku, jehož rodinná politika je charakterizována velmi štedrým univerzalistickým modelem, žije nejméně malých dětí do 4 let v porovnání s ostatními sledovanými zeměmi. Naopak ve VB, která je zástupkyní liberálního modelu rodinné politiky s důrazem na samostatnost občana, je podíl dětí do 4 let nejvyšší. Ve Velké Británii je poměrně velký počet dětí do 16 let a z těchto dětí je téměř třetina mladší 4 let, stejně jako v ČR. Nejen tyto země by tedy s ohledem na strukturu jejich obyvatelstva měly poskytovat dostatečnou podporu rodinám s malými dětmi.

Nyní se podíváme na výběr klíčových proměnných týkajících se rodinné demografie. Základním ukazatelem je úhrnná plodnost, která ukazuje, kolik by se narodilo dětí jedné ženě v plodivém věku. Nejnižších hodnot dosahuje v Německu (1,57), následováno ČR (1,69), podobně ve Velké Británii (1,74), nejvyšší úhrnná plodnost je ve Švédsku (1,78). Pro reprodukci obyvatelstva je zapotřebí úhrnná plodnost dosahující přinejmenším hodnoty 2,1. Tuto hodnotu však žádná z vybraných ani jiných evropských zemí nedosahuje. Průměr úhrnné plodnosti v EU 28 je 1,59⁴⁴. Z toho můžeme usoudit, že ač ve vybraných zemích je úhrnná plodnost pod hranicí čisté reprodukce, její hodnoty se v těchto zemích pohybují nad průměrem Evropské Unie (kromě Německa, kde je plodnost lehce pod průměrem). Pokud tedy věříme v opodstatněnost rodinné politiky cílující na reprodukci obyvatelstva, bylo by vhodné se zaměřit na zvyšování plodnosti ve všech sledovaných zemích.

Dále můžeme v tabulce vidět podíl živě narozených dětí mimo manželství na celkovém počtu živě narozených. Tato veličina zároveň vypovídá o přístupu obyvatel k manželství jako předpokladu pro založení rodiny. Zatímco v minulém století se většina dětí rodila v manželství, dnes již to není pravidlem a manželství tak ztrácí svou funkci. Podíváme-li se na konkrétní hodnoty uvedené v tabulce č. 3, vidíme, že zatímco v ČR a VB se podíl narozených mimo manželství pohybuje lehce pod a ve Švédsku lehce nad 50 %, v Německu je tato hodnota výrazně nižší (34,7 %). Německé páry tedy stále ještě dávají spíše přednost rození dětí v manželství.

⁴⁴ EUROSTAT, demo_find

1.4.2. Rodinná politika v kontextu trhu práce

Kontext trhu práce je také velmi důležitým zázemím pro rodinnou politiku. Jednak se rodinná politika může zaměřovat na daňové úlevy pro rodiny s dětmi (a podporovat tak také zaměstnanost rodičů), ale situace na trhu práce může také ovlivňovat rozhodování párů o založení rodiny. Jak již bylo řečeno, možnost sladování pracovního a rodinného života je v posledních letech jedním z hlavních aspektů při rozhodování o pořízení dítěte. Situace na trhu práce, tedy dostatek pracovních příležitostí pro matky s malými dětmi, možnost pracovat z domu, či sdílená pracovní místa mohou být vhodným prostředkem pro rodinnou politiku v zemi. V tabulce č. 4 jsou zaneseny vybrané charakteristiky trhu práce.

Tabulka č. 4: Vybrané ukazatele trhu práce ve sledovaných zemích v roce 2017

	Průměrný příjem v EUR	Průměrný příjem v PPS	GWG (v %)
ČR	9 282	14 157	21,1
VB	25 244	21 694	20,8
Německo	24 780	24 022	21,0
Švédsko	27 890	22 157	12,6

Zdroj: Eurostat⁴⁵, vlastní zpracování

Tabulka č. 4 zobrazuje průměrný příjem na obyvatele v jednotlivých sledovaných zemích v roce 2017. Hodnoty vycházejí z výběrového šetření EU-SILC. Přičemž v prvním sloupci tabulky můžeme vidět průměrný příjem v eurech, ve druhém sloupci se nachází průměrný příjem ve standardu parity kupní síly (PPS z angl. Purchasing Power Standart). Můžeme si povšimnout, že zatímco v ostatních zemích je příjmová situace celkem vyrovnaná, úroveň průměrného příjmu v ČR je dle Eurostatu značně nízká. Pouhý průměrný příjem ovšem není nejvhodnější veličinou k porovnávání, jelikož každá ekonomika má jinou sílu a výkonost, také jiný počet obyvatel atd. Proto jsou v tabulce uvedeny také průměrné příjmy v paritě kupní síly. Zde se již úrovní příjmů ostatním zemím ČR přibližuje, ale stále za nimi poměrně zaostáváme.

Tyto velké mzdové rozdíly mezi Českou republikou a ostatními sledovanými zeměmi jsou dle mého názoru do jisté míry zapříčiněny odlišnou cenovou hladinou v jednotlivých státech. Zatímco v ČR máme dle OECD⁴⁶ cenovou hladinu o cca 30 procentních bodů nižší, než je

⁴⁵ EUROSTAT, ilc_di03, Gender Pay Gap Statistics

⁴⁶ OECD, Price level indices [Cit. 2019-07-24]

průměr EU, v Německu je cenová hladina o 7 procentních bodů (p.b.) vyšší než průměr EU (ve Velké Británii o 11 p.b. a ve Švédsku dokonce o 28 p. b. vyšší než je průměr EU). Je tedy přirozené, že v Německu, VB a Švédsku mají vyšší mzdy než u nás, jelikož za tyto mzdy si lidé díky vyšší cenové hladině mohou koupit méně zboží a služeb, než bychom nakoupili my zde v ČR, pokud bychom dostávali stejné mzdy. Samozřejmě si ale uvědomuji fakt, že lidé například v Německu mají výrazně vyšší mzdy než v ČR, které nelze vysvětlit pouhou rozdílnou cenovou hladinou. Další příčinu mzdových rozdílů v jednotlivých zemích můžeme spatřit v rozdílné vyspělosti a bohatství jednotlivých ekonomik. Dle Světové banky⁴⁷ dosahoval hrubý domácí produkt na obyvatele v České republice v paritě kupní síly v roce 2017 pouze 38 019 \$, zatímco například v Německu byla jeho hodnota 52 574 \$ (ve Švédsku 51 404 \$ a ve Velké Británii 44 896 \$).

Nyní ale zpět k tabulce č. 4. Jedním z aspektů trhu práce spojených s tématem rodinné politiky je nerovné postavení mužů a žen na trhu práce. V mnoha zemích dostávají ženy stále nižší mzdy než muži. Což může být chápáno jako diskriminace na trhu práce. Hodnoty ukazatele rozdílu v odměňování žen a mužů („Gender Pay Gap“, GPG) v roce 2017 můžeme také spatřit v tabulce č. 4. GPG je vypočítán jako rozdíl mezi průměrnými hrubými hodinovými výdělky mužů a žen v % příjmů mužů. Tento ukazatel může být zkreslený z důvodu genderových rozdílů v některých profesích (některé nízkopříjmové práce jsou typicky ženské, např. pokojská či uklízečka, naopak vrcholní manažeři bývají spíše muži). Jak si můžeme všimnout v tabulce, v ČR, Německu i VB dosahuje tento ukazatel poměrně vysokých hodnot převyšujících 20 % (v ČR 2. nejvyšší hodnota v EU, průměr EU je 16 %).⁴⁸ Rodinné politiky zmíněných zemí by se proto také měli zaměřit na snižování tohoto rozdílu. Ve Švédsku je GWG pouze ve výši 12,6 %, což je poměrně slušný výsledek, nicméně jeho další snižování by bylo jistě i Švédsku ku prospěchu.

⁴⁷ Světová banka, GDP per capita, PPP [Cit. 2019-07-24]

⁴⁸ EUROSTAT, Gender Pay Gap Statistics

2. Praktická část

Praktická část této práce se zabývá porovnáním finančních nástrojů rodinných politik ČR a vybraných zemí EU v roce 2017. Nejprve jsou představeny jednotlivé finanční nástroje zvolené ve sledovaných zemích k uplatňování rodinné politiky, které jsou následně porovnány. Na základě sebraných dat se dále pokusím určit, které typy rodin jsou v jednotlivých státech nejvíce podporovány (samoživitelé, klasické čtyřčlenné, či větší rodiny) a na druhou stranu, jak velkou finanční podporu může každá z definovaných rodin v jednotlivých státech získat. Na základě předchozích výsledků bude potvrzena či vyvrácena hypotéza, která zní: *Celkově nejvyšší finanční podporu pro rodiny s dětmi bude nabízet model Univerzalistický, zastupovaný Švédskem*. Dále se pokusím na základě zjištěných dat odhalit, jak si v oblasti finanční podpory rodin s dětmi stojí v porovnání s ostatními zeměmi Česká republika, a kterému z modelů rodinné politiky se v současnosti svým pojetím rodinné politiky nejvíce blížíme. V závěru praktické části jsou shrnuty poznatky, ke kterým jsem v průběhu práce došla.

2.1. Nástroje finanční podpory rodin s dětmi ve vybraných zemích EU

Následující kapitola se zabývá finančními nástroji rodinných politik jednotlivých států. Pozornost je věnována takové formě podpory rodin s dětmi, která se dá vyčíslit a započítat do balíčku prorodinných opatření v rámci komparace sledovaných zemí v závěru této práce. Jedná se tedy převážně o nastavení daňové politiky a systému státní sociální podpory.

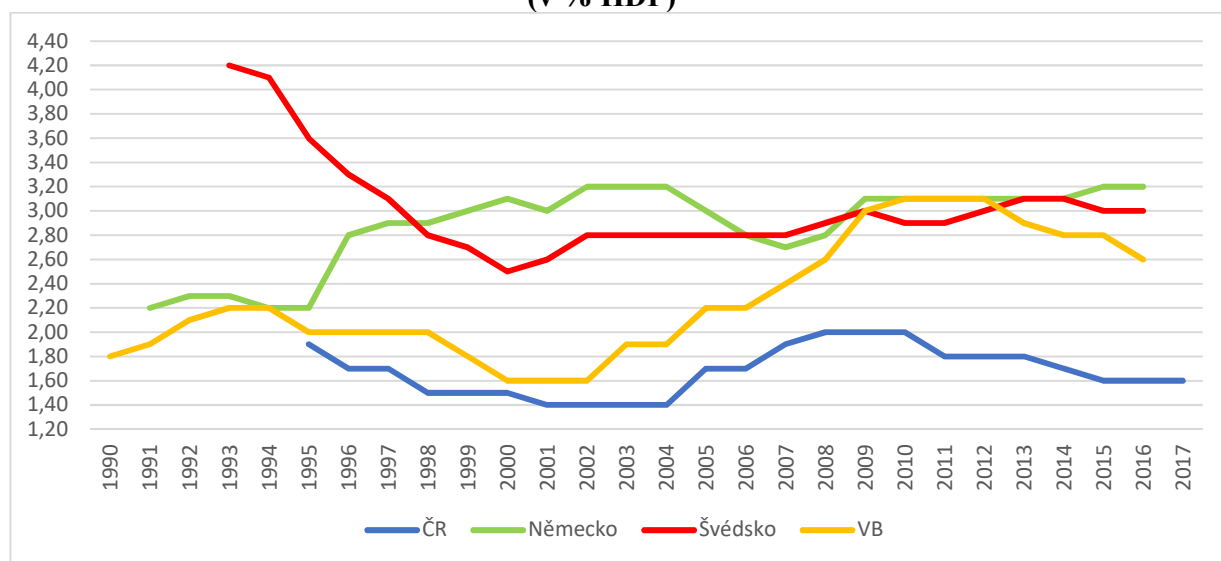
Ve všech evropských zemích je rodina podporována již od samotného narození dítěte.⁴⁹ Jednou z prvních dávek, které může rodina obdržet, je většinou porodné. Další podporou poskytovanou v době kolem porodu bývá mateřská dovolená a dávky v mateřství a následně rodičovský příspěvek. Balíček finanční podpory rodin s dětmi pak tvoří finanční nástroje rodinných politik, tedy dávky (rodičovský příspěvek, přídavek na dítě atd.) a nastavení daňového systému. Každý stát uplatňuje svou vlastní rodinnou politiku, tedy i výše a rozsah jednotlivých dávek a výdajů na ně se liší. Celkové sociální výdaje tvořily dle OECD⁵⁰ v roce 2017 v ČR 19 % HDP, ve VB 20,8 % HDP, v Německu 25,1 % HDP a ve Švédsku 26,1 % HDP. To do jisté míry koresponduje s modely sociálních a rodinných politik jednotlivých států. Velká

⁴⁹ Mitchell, 2010

⁵⁰ OECD, Social spending [Cit. 2019-07-05]

Británie jako zástupce liberálního systému poskytující podporu pouze těm nejpotřebnějším má po nás druhé nejnižší výdaje na sociální podporu, druhé je konzervativní Německo, které poskytuje pomoc podle pracovních zásluh a nejvíce výdajů na sociální zabezpečení uplatňuje zástupce univerzalistického systému Švédsko, které poskytuje podporu všem nehledě na potřebnost či zásluhy. Tyto hodnoty se však týkaly celkových výdajů na sociální zabezpečení, jak je to ale konkrétně s výdaji na podporu rodin s dětmi ukazuje následující graf.

Graf č. 1: Vývoj výdajů na dávky sociální podpory určené rodinám s dětmi 1995-2017 (v % HDP)

Zdroj: Eurostat⁵¹, vlastní zpracování

V grafu č. 1 vidíme, že ČR dlouhodobě uvolňuje ze všech sledovaných zemí nejméně prostředků na sociální podporu rodin s dětmi. V průběhu posledních 20 let výdaje na rodiny u sledovaných států střídavě rostly a klesaly, což může mít mnoho ekonomických, politických či jiných příčin. Po ekonomické krizi v roce 2009 vidíme, že podíl sociálních výdajů na HDP ve všech sledovaných zemích stagnuje, či dokonce klesá. Zajímavý je ovšem poměrně rychlý nárůst tohoto ukazatele ve VB na počátku tohoto tisíciletí. V tomto období se k moci totiž dostala Labouristická strana, která byla více orientovaná na sociálně demokratické prvky a v roce 2002 byla provedena velká reforma daní a dávek. Po roce 2013 výdaje na sociální

⁵¹ Eurostat, Social protection statistics (spr_exp_ffa) [Cit. 2019-07-24]

zabezpečení rodin s dětmi ve VB opět klesají, jelikož konzervativní vláda realizovala velké škrtů veřejných výdajů, zvláště v sociální oblasti.⁵²

Podíváme-li se na nejnovější data pro rok 2016, vidíme, že nejvyšší podíl výdajů na rodiny z HDP mají v Německu, na druhém místě je Švédsko, následováno Velkou Británií a nejméně sociálních výdajů na rodiny s dětmi v poměru k HDP má ČR. V případě celkových výdajů na sociální zabezpečení tedy nejvyšší podíl na HDP dosahovalo Švédsko, u výdajů pouze na rodiny s dětmi je to Německo. V obou případech je třetí VB a čtvrtá ČR.

Následující podkapitoly jsou věnovány nástinu prorodinných opatření v jednotlivých sledovaných zemích. Uvedeny jsou dávky sociální podpory pro rodiny s dětmi i nastavení daňové politiky.

2.1.1. Česká republika

Rodinná politika ČR je dle MPSV⁵³ soustředěna na podporu rodin při vykonávání jejich funkcí, nikoliv na přebírání její role a soběstačnosti.

a) Sociální podpora rodin s dětmi v ČR

V ČR je daňově financovaný systém státní sociální podpory pokrývající všechny obyvatele České republiky s dávkami v závislosti na věku dítěte. V rámci nemocenského pojištění byly v roce 2017 vypláceny následující dávky v oblasti podpory rodin s dětmi: peněžitá pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, ten je určen ženám, které v souvislosti s těhotenstvím a mateřstvím byly přerazeny na jinou pozici a došlo k snížení jejich mzdy.⁵⁴

Peněžitá pomoc v mateřství

Peněžitá pomoc v mateřství se vyplácí maminkám v době závěru těhotenství ve výši 70 % průměrného hrubého měsíčního výdělku za poslední rok. Ve vybraných modelových rodinách nepředpokládám pobírání této dávky, jelikož všechny děti jsou již narozené. Nicméně tato dávka je také součástí finanční podpory rodin s dětmi v České republice.

⁵² Dobiášová, K., Rodinná politika ve Velké Británii

⁵³ MPSV, Rodina [Cit. 2019-07-25]

⁵⁴ MPSV. Nemocenské pojištění [Cit. 2019-07-25]

Rodičovský příspěvek

Zřejmě nejdůležitější a nejvyšší finanční podporou pro rodiny s dětmi je v ČR **rodičovský příspěvek**. Ten pobírá rodič pečující o dítě po dobu 2-4 let dle svého uvážení, a to v roce 2017 ve výši 220 000 Kč.⁵⁵ Přičemž výše příjmů rodičů u této dávky není sledována. Délka rodičovské dovolené je individuální, při výpočtu CBP proto budu vycházet z toho, že rodič je na rodičovské dovolené 3 roky.

Přídavek na dítě

Dále může být také poskytován přídavek na dítě. Přídavek na dítě je paušální dávka, která je testována na základě příjmů, a která se liší podle věku dítěte. Jedná se o základní dlouhodobou dávku rodinám s dětmi. Nárok na ni mají ale pouze rodiny s příjmem do 2,7násobku životního minima. (Životní minimum v roce 2017 činilo 3 410 Kč měsíčně pro jednotlivce, 3 140 Kč pro první dospělou osobu, 2 830 Kč pro druhou a další dospělou osobu v domácnosti, 1 740 Kč pro nezaopatřené dítě do 6 let, 2 140 Kč pro dítě 6-15 let, a 2450 pro dítě 15-26 let.⁵⁶) Přídavek na dítě činí: 500 Kč/měsíc za dítě do 6 let, 610 Kč na dítě ve věku od 6 do 15 let, 700 Kč/měsíc za dítě od 15 do 26 let. Přídavek na dítě může být také poskytován ve zvýšené sazbě, která je vždy o 300 Kč vyšší než sazba základní. Zvýšená částka se poskytuje v případě, že jeden z posuzovaných osob má příjmy z práce ve výši alespoň individuálního životního minima, nebo pobírá zvláštní sociální dávky.⁵⁷

Porodné

V rámci státní sociální podpory v ČR je také vypláceno tzv. **porodné**. Jedná se o jednorázový příspěvek ve výši 13 000 Kč na první a 10 000 Kč na druhé živě narozené dítě. Tato dávka je také vyplácena pouze rodinám s příjmem do 2,7násobku životního minima.⁵⁸

⁵⁵ MPSV, Státní sociální podpora [Cit. 2019-07-25]

⁵⁶ MPSV, Životní a existenční minimum [Cit. 2019-07-25]

⁵⁷ Missoc, Family benefits [Cit. 2019-07-10]

⁵⁸ MPSV, Porodné [Cit. 2019-07-25]

b) Daňová politika v ČR

V České republice je stanovena sazba daně z příjmu fyzických osob ze základu daně sníženého o nezdanitelnou část ve výši 15 %. Nezdanitelná část, kterou lze od daňového základu odečíst tvoří například úroky z úvěrů na bydlení, příspěvek na penzijní pojištění, bezúplatné plnění (dary) atd.⁵⁹

Daňové zvýhodnění pro rodiny s dětmi

Daňová sleva na dítě činila v roce 2017 v ČR 13 404 Kč/rok za první dítě, 19 404 Kč/rok za druhé a 24 204 Kč/rok za třetí a každé další dítě. Přičemž se sleva zdvojnásobila, pokud mělo dítě zdravotní postižení ZTP/P. Slevu může uplatnit daňový poplatník, který vyživuje dítě a žije s ním v jedné domácnosti, tedy rodiče (mohou to být ale také prarodiče, pokud rodiče nemají dostatečné příjmy), přičemž daňovou slevu může uplatnit pouze jeden z rodičů/prarodičů.⁶⁰

Dále bylo možno využít tzv. **daňový bonus**. Pokud je sleva na dani vyšší než původně vypočtená daňová povinnost, stane se vzniklý rozdíl daňovým bonusem. Poplatník tedy prakticky nezaplatil na daních z příjmu žádnou částku, naopak obdržel určitý obnos peněz navíc. Daňový bonus se vyplácel v minimální částce 100 Kč a maximálně do výše 60 300 Kč. Zároveň byl daňový bonus vyplácen pouze tomu, kdo si v daném roce vydělal alespoň 66 000 Kč.⁶¹

Do oblasti podpory rodin s dětmi můžeme zahrnout také **daňovou slevu na manžela či manželku**. Ta byla v roce 2017 ve výši 24 840 Kč, pokud dotyčný manžel neměl příjem přesahující 68 000 Kč ročně. Manžel s vyššími příjmy si tedy mohl odečíst z daní za sebe základní slevu na poplatníka (24 840 Kč) a v případě, že druhý z manželů nedosáhl příjmů vyšších než 68 000, mohl si odečíst 24 840 Kč také na tohoto vyživovaného manžela nebo manželku. Přičemž mezi hodnocené příjmy nepatří příjem z rodičovského příspěvku a porodného, naopak peněžitá pomoc v mateřství vyplácená v rámci nemocenského pojištění do příjmů manželky započtena je.⁶²

Dalším daňovým zvýhodněním pro rodiny s dětmi je tzv. **školkové**, tedy sleva na dani za umístění dítěte. Cílem tohoto příspěvku je pomoci rodině s prokazatelnými výdaji na umístění dítěte do předškolního zařízení, maximálně však ve výši minimální mzdy, pro rok 2017

⁵⁹ Zákon č. 586/1992 Sb. Zákon České národní rady o daních z příjmů, § 38g

⁶⁰ Zákon č. 586/1992 Sb. Zákon České národní rady o daních z příjmů, § 35c

⁶¹ tamtéž

⁶² Zákon č. 586/1992 Sb. Zákon České národní rady o daních z příjmů, § 35ba

tedy 11 00 Kč. Stejně jako slevu na dani na dítě, i školkové může uplatnit pouze jeden z rodičů.⁶³

2.1.2. Velká Británie

Velká Británie je zástupcem liberálního typu rodinné politiky založené na zodpovědnosti a samostatnosti občana. Sociální systém je zde soustředěn pouze na ty nejpotřebnější (mezi které patří i rodiny s dětmi). Ve Velké Británii je většina dávek tedy zaměřena na chudší občany, avšak výše dávek je nastavena tak, aby nepřevyšovala minimální příjem ze zaměstnání, tedy aby se lidem vyplatilo pracovat.

a) Sociální podpora rodin s dětmi ve VB

Jak již bylo řečeno, ve Velké Británii je většina dávek zaměřena na nejchudší občany a stát zde motivuje občany k aktivní participaci na trhu práce. Mezi poskytované prorodinné dávky můžeme zařadit příspěvek na dítě, dávky v mateřství a otcovství, či porodné.

Mateřská a otcovská dovolená (Maternity and Paternity Leave)

Mateřská a otcovská dovolená sice nespádají přímo pod finanční podporu rodin s dětmi, nicméně v jejich průběhu dochází k výplatě rodičovských dávek, a zároveň se jedná o důležité nástroje rodinné politiky, proto je vhodné si jejich pravidla shrnout. Mateřská dovolená ve Velké Británii může trvat až 52 týdnů, přičemž prvních 26 týdnů se jedná o běžnou a dalších 26 týdnů o dodatečnou mateřskou dovolenou. Délka mateřské dovolené není přesně dána, ale matka musí zůstat doma s dítětem nejméně 2 týdny po porodu, maximálně pak zmíněných 52 týdnů. Nastoupit na mateřskou dovolenou může matka nejdříve 11 týdnů před porodem.⁶⁴ Otcovská dovolená je určena pro otce v zaměstnaneckém poměru za účelem pomoci matce v prvních dnech života dítěte. Tato dovolená je dlouhá 1 nebo 2 týdny a otec na ni může nastoupit kdykoliv po narození dítěte, musí ji však vyčerpat nejdéle do 56 dnů po porodu.⁶⁵

⁶³ Finanční správa, Daň z příjmu fyzických osob, obecné informace [Cit. 2019-07-20]

⁶⁴ Gov.uk, Maternity Pay and Leave [Cit. 2019-07-18]

⁶⁵ Gov.uk, Paternity Pay and Leave [Cit. 2019-07-18]

Mateřský a otcovský příspěvek (Maternity and Paternity Pay)

Mateřský příspěvek (Statutory Maternity Pay, SMP) souvisí s mateřskou dovolenou a je závislý na výši výdělku a délce zaměstnání u jednoho zaměstnavatele. Tato dávka je vyplácena po dobu až 39 týdnů a je určena matkám, které pracovali u jednoho zaměstnavatele souvisle alespoň 26 týdnů před tzv. kvalifikačním týdnem (kdy jim zbývá 15 týdnů do očekávaného data porodu) a v průměru vydělávali alespoň 118 £ týdně. Pokud tyto podmínky žena nesplňuje, může obdržet tzv. Přídavek na dítě (Maternity Allowance), ke kterému se ještě vrátím později. Mateřský příspěvek je v prvních 6 týdnech mateřské dovolené roven 90 % předchozí průměrné týdenní mzdy před zdaněním, následujících 33 týdnů žena dostává buď stále 90 % její průměrné mzdy, nebo 148,68 £ podle toho, která z těchto částek je nižší.⁶⁶ Stejně podmínky a částku jako tato druhá část mateřského má i výplata otcovského příspěvku, a to po dobu čerpání otcovské dovolené.⁶⁷

Rodiče se mohou také dohodnout na **sdílené rodičovské dovolené (Shared Parental Leave and Pay)**, kdy si mezi sebou mohou rozdělit až 50 týdnů dovolené a až 39 týdnů pobírání rodičovského příspěvku. Změna může být jednorázová nebo si rodiče mohou zvolit vlastní rozvrh střídání v péči o dítě, přičemž druhý z rodičů standartně pracuje.⁶⁸

Příspěvek na dítě (Child benefit)

V rámci rodinné politiky je ve Velké Británii poskytován také příspěvek na dítě. Jedná se o netestovanou dávku určenou pro všechny rodiče dětí do 16 let (v případě studenta prezenčního studia do jeho 19 let). Dávka je vyplácena měsíčně a její výše závisí na pořadí dítěte. Na nejstarší dítě mohou rodiče pobírat příspěvek 89,70 £, na každé další dítě 59,36 £ měsíčně. Od 6. dubna 2017 je platba omezena pouze na 2 děti. Dávka není testována příjmem, ale pokud je příjem vyšší než 50 000 £ ročně, je tato dávka daněna.⁶⁹

Další příspěvky

Dalším příspěvkem ve Velké Británii je tzv. **Sure Start Maternity Grant** (obdoba našeho porodního), který je určen nízkopříjmovým matkám, které již pobírají nějaké sociální dávky

⁶⁶ Gov.uk, Maternity Pay and Leave [Cit. 2019-07-18]

⁶⁷ Gov.uk, Paternity Pay and Leave [Cit. 2019-07-18]

⁶⁸ Gov.uk, Shared Parental Leave and Pay [Cit. 2019-07-18]

⁶⁹ Social Security Contributions and Benefits Act 1992

závislé na výši příjmu. Je poskytován jednorázově a jeho výše je 500 £. Tento příspěvek je určen pouze matkám očekávajícím první dítě nebo vícečetné narození (dvojčata apod.).⁷⁰

Dalším příspěvkem ve VB je Přídavek na dítě (**Maternity Allowance**), který obdrží ženy, které nesplňují podmínky pro uznání nároku na mateřský příspěvek (podnikatelky a osoby s velmi nízkými příjmy). Výše tohoto příspěvku závisí na několika faktorech a pohybuje se od 27 £ po 148,68 £ týdně.⁷¹

b) Daňová politika ve VB

Většina dávek sociálního zabezpečí je ve Velké Británii určena nízkopříjmovým občanům, pomocí nastavení daňové politiky a daňových slev a bonusů však může stát poskytnout rodinám s dětmi více finančních prostředků. Ve Velké Británii je nastavena vysoká daňová progresse. Daňová sazba závisí na výši příjmu a tzv. osobního příspěvku (Personal Allowance), který se skládá ze základní slevy na dani a slevy na manžela nebo manželku (či příspěvku pro nevidomé). Standardní osobní příspěvek v roce 2017 byl 11 500 £⁷², což je výše příjmu, ze kterého se neodvádí daň (lidem s příjmem nad 100 000 £ ročně se daní celý příjem). V případě, že občan dosahuje i na některé další již jmenované daňové slevy, jeho osobní příspěvek (tedy nezdanitelná část příjmu) se zvyšuje. Nad hranicí osobního příspěvku se příjem daní následovně: základní sazba 20 % pro příjem v rozmezí od 11 501 £ do 45 000 £, dále vyšší sazba 40 % pro příjem v rozmezí od 45 001 £ do 150 000 £ a v případě, že daňový poplatník dosahuje ročního příjmu vyššího než 150 000 £, jeho daňová sazba činí 45 %.⁷³

Čistý příjem jedince závisí také na odvodech na **Národní pojištění (National Insurance)**, které se liší podle výše měsíčního příjmu. V roce 2017 byla stanovena minimální hranice týdenního příjmu pro odvod na sociální pojištění zaměstnancem na 157 £, poté do 866 £ týdně činily odvody 12 %, nad touto hranicí už jen 2 % příjmu.⁷⁴

Standartní výši nezdanitelné části příjmu (11 500 £) lze tedy navýšit pomocí daňových bonusů. Rodina s dětmi může využívat daňový bonus na dítě, případně daňový bonus pro pracující.

⁷⁰ Gov.uk, Sure Start Maternity Grant [Cit. 2019-07-25]

⁷¹ Gov.uk, Maternity Allowance [Cit. 2019-07-25]

⁷² Gov.uk, Income Tax: personal allowance and basic rate limit for 2017 to 2018 [Cit. 2019-07-25]

⁷³ Gov.uk, Income Tax Rates and Personal Allowances [Cit. 2019-07-25]

⁷⁴ Gov.uk, Rates and allowances: National Insurance contributions [Cit. 2019-08-07]

Daňový bonus na dítě (Child Tax Credit)

Daňový bonus na dítě je určen pro osoby starající se o dítě do 16 let (v případě studenta prezenčního studia do jeho 19 let). Jedná se o nepříspěvkovou finanční podporu, je tedy určena i osobám, které daně neplatí. Daňový bonus se skládá z tzv. rodinné složky (Family element) a dětské složky (Child element). Rodinná složka daňového zvýhodnění činí 45,42 liber měsíčně a je vyplácena rodině s dětmi bez ohledu na jejich počet. K této základní složce se připočítá daňový bonus za každé dítě ve výši 231,66 £ měsíčně (od 6. dubna 2017 maximálně na 2 děti). Pro rodinu s 1 dítětem je to tedy 3 325 £ ročně, se dvěma dětmi 6 105 £ ročně atd. Další slevy na dani jsou poskytovány na postižené děti. Jednotlivé složky daňového bonusu se poté sčítají. Od 6.4.2017 byl daňový bonus na dítě narozené po tomto datu nahrazen plošným Univerzálním bonusem (Universal Credit), kterému se ale nebudu podrobně věnovat, jelikož všechny děti v modelových rodinách byly narozeny před tímto datem.⁷⁵

Daňový bonus pro pracující (Working Tax Credit)

Dalším daňovým bonusem, který mohou využívat i rodiny s dětmi je daňový bonus pro pracující, který je určen zejména nízkopříjmovým osobám. Tento bonus mohou obdržet i lidé na mateřské nebo otcovské dovolené a jeho výše závisí na výši příjmu, počtu dětí a dalších individuálních okolnostech. Základní částka tohoto bonusu činí 1 960 £ ročně, a k ní se poté připočítají dodatečné složky. Ty činí pro rodičovský pár i pro samoživitele až 2 010 £ ročně a příspěvek na péči o děti činí až 6 387,5 £ ročně pro jedno dítě a až 10 950 £ ročně pro dvě a více dětí. Pro osoby pracující alespoň 30 hodin týdně je tato složka daňového bonusu vyčíslena až na 810 £ ročně.⁷⁶ Tento bonus vznikl za účelem redukce pasti chudoby a finančního ocenění pracujících vůči nezaměstnaným.⁷⁷ Výpočet daňového bonusu pro pracující je poměrně složitý a individuální a dosahují na ně opravdu pouze lidé s nejnižšími příjmy. Rodiče v modelových rodinách v této práci tuto podmínku nesplňují, nebude tedy s tímto daňovým zvýhodněním počítáno.

⁷⁵ Gov.uk, Child Tax Credit [Cit. 2019-07-26]

⁷⁶ Gov.uk, Working Tax Credit [Cit. 2019-07-26]

⁷⁷ Dobiášová, K., Rodinná politika ve Velké Británii

2.1.3. Německo

Dalším sledovaným státem v této práci je Německo. Jedná se o zástupce konzervativního modelu rodinné politiky, který staví na uspokojování potřeb rodiny primárně v závislosti na pracovních výkonech a zásluhách, sociální podpora je zde poskytována na základě testování příjmů. Německá rodinná politika je konzervativní také v tom smyslu, že upřednostňuje úplné rodiny a manželské páry. Je tak hodnocena jako štedrá, nicméně v dnešní době poměrně neúčinná vzhledem k moderním trendům jako jsou „singles“ nebo partnerské soužití bez manželského svazku.⁷⁸

a) Sociální podpora rodin s dětmi v Německu

V rámci rodinné politiky mohly být v Německu v roce 2017 uplatňovány následující dávky: příspěvek v mateřství, rodičovský příspěvek a přídavek na dítě. Matka má také v období kolem porodu nárok na mateřskou dovolenou.

Mateřská dovolená (Mutterschutzgesetz)

První z forem státní podpory rodinám s dětmi může být mateřská dovolená. Ženy v období od 6. týdne před termínem porodu do 8. týdne po porodu (při vícečetném či předčasném narození se tato doba prodlužuje do 12. týdne po porodu) mají matky v Německu zakázáno pracovat a vzniká jim nárok na příspěvek v mateřství.⁷⁹

Příspěvek v mateřství (Mutterschaftsgeld)

Příspěvek v mateřství spolu s příspěvkem zaměstnavatele během mateřské dovolené ženám téměř úplně nahrazují jejich předchozí měsíční příjem. Tento příspěvek je poskytován po dobu trvání mateřské dovolené a jeho výše se zakládá na předchozím denním příjmu matky, přičemž státní příspěvek činí maximálně 13 € za kalendářní den. Pokud na základě předchozího příjmu náleží matce nárok na vyšší denní příspěvek, je zaměstnavatel povinen tento rozdíl doplatit.⁸⁰

⁷⁸ MPSV, 2014

⁷⁹ BMFSFJ, Mutterschutzgesetz [Cit. 2019-07-27]

⁸⁰ Elterngeld.net, Das Mutterschaftsgeld [Cit. 2019-07-27]

Rodičovský příspěvek (Elterngeld)

V Německu je, stejně jako v řadě dalších zemí, poskytován rodičovský příspěvek jakožto kompenzace ušlé mzdy rodičů z důvodu péče o malé děti. Tento příspěvek je poskytován všem rodičům, tedy i těm, kteří před narozením dítěte nepracovali. Rodičovský příspěvek je zde poskytován maximálně 14 měsíců, pokud si ho ale chtějí rodiče rozdělit, každý z nich může pobírat dávku maximálně 12 měsíců. Rodič pobírající rodičovský příspěvek může pracovat maximálně 30 hodin týdně. Výše základního rodičovského příspěvku je stanovena na základě průměrného platu dotyčné osoby v posledních 12 měsících a pohybuje se od 300 € do 1 800 € měsíčně. Jeho sazba není jednotná a pohybuje se od 65 do 100 % předporodního příjmu. V podstatě platí, že čím nižší příjem, tím vyšší procento původního platu rodiče od státu obdrží. Například dosahoval-li předchozí příjem 1 000 až 1 200 €, obdrží rodič příspěvek ve výši 67 %, pro příjem mezi 1 240 € a 2 770 € je to 65 %, příjem nad tuto hranici se nebere v úvahu.⁸¹

Rodiče dětí narozených po 1.7.2015 si mohou vybrat mezi základním rodičovským příspěvkem a tzv. **speciálním rodičovským příspěvkem (Elterngeld Plus)**. Ten může být poskytován až 2x déle než základní příspěvek a činí právě jeho polovinu. Výsledná vyplacená částka tedy zůstává stejná, pouze je rozložena do delšího časového období. Tento příspěvek podporuje sladění rodinného a pracovního života tím, že umožňuje rodičům pracovat na zkrácený úvazek. V posledních letech získává Elterngeld plus na oblibě a využívá ho stále více rodičů. Například v prvním čtvrtletí roku 2018 ho v některých regionech Německa využilo až 40 % rodičů.⁸²

Rodiny s více dětmi mají také nárok na tzv. **sourozenecký bonus (Geschwisterbonus)**. Jedná se o dodatečný příplatek ve výši 10 % z částky rodičovskému příspěvku (minimálně však 75 € a maximálně 180 € na měsíc). Tento bonus je poskytován v případě, že dítě, na které je čerpán rodičovský příspěvek má jednoho sourozence ve věku do 3 let nebo dva a více sourozenců mladších 6 let.⁸³

Přídavek na dítě (Kindergeld)

Rodinám v Německu může být vyplácen také přídavek na dítě. Jedná se o plošnou dávku nezávislou na výši příjmu. Nárok na ni mají rodiče dítěte až do jeho 18 let, případně do 21 let,

⁸¹ Familienportal, Elterngeld [Cit. 2019-07-27]

⁸² BMFSFJ, Elterngeld und elterngeld Plus [Cit. 2019-07-27]

⁸³ Elterngeld, Der Geschwisterbonus [Cit. 2019-07-27]

pokud je dítě hlášeno na úřadu práce nebo až do 25 let, pokud se soustavně připravuje na budoucí povolání (studuje). Dávka se vyplácí měsíčně a její výše je dána podle počtu dětí. V roce 2017 výše přídatku na první a druhé dítě činila 192 €, na třetí dítě 198 € a na čtvrté a každé další dítě 223 € měsíčně. Přičemž nárok na tento přídatek má vždy za jedno dítě jedna dospělá osoba (rodič nebo opatrovník). Pokud v domácnosti žije s dítětem více dospělých osob, částka tohoto příspěvku se mezi ně rozdělí rovným dílem.⁸⁴

Příspěvek na dítě (Kinderzuschlag)

Příspěvek na dítě je určen rodičům, kteří pobírají přídatek na dítě a jejich příjem i přesto nedosahuje dostatečné výše pro zajištění určité životní úrovně dítěte. Maximální výše příspěvku na dítě je 170 € měsíčně a závisí na příjmu rodičů (případně také dotyčných dětí). Zároveň ale celkový příjem dítěte a rodiny nesmí překročit limity, které jsou stanoveny následovně: pro samoživitele 424 €, pro rodičovský pár je to 382 € na osobu, pro děti je limit stanoven podle věku: dítě do 5 let 245 €, do 13 let 302 € a do 17 let 322 € měsíčně.⁸⁵ Tento příspěvek je poskytován rodičům, kteří pobírají dohromady alespoň 900 € měsíčně nebo samoživiteli s příjmem minimálně 600 € měsíčně.⁸⁶

b) Daňová politika v Německu

Daňová soustava v Německu je založena na progresivním zdanění. Jedním z cílů daňové politiky je snížení daňového zatížení rodin s dětmi. Existuje zde mnoho daňových zvýhodnění, které jsou stěžejním nástrojem rodinné politiky v Německu. Systém zdanění příjmů v Německu (**Einkommensteuergesetz**) je relativně složitý, i když podobný tomu v České republice. Daň z příjmu fyzických osob je daní s progresivní daňovou sazbou pohybující se od 14 % do 45 %, která závisí na výši příjmu. Výpočet je komplikován také dalšími faktory, jako je rodinný stav poplatníka, počet dětí apod. Tabulka č. 5 shrnuje vzorce pro výpočet daně z příjmu v Německu.⁸⁷

⁸⁴ Kindergeld.org, Kindergeld Ratgeber 2019 [Cit. 2019-07-27]

⁸⁵ Kindergeld.org, Kindergeld oder Kinderzuschlag [Cit. 2019-07-27]

⁸⁶ Familienportal, Kinderzuschlag [Cit. 2019-07-27]

⁸⁷ Bmf-esth.de, Einkommensteuergesetz §32a [Cit. 2019-07-27]

Tabulka č. 5: Výpočet daně z příjmu v Německu v roce 2017

Výše ročního příjmu	Vzorec pro výpočet daně z příjmu v roce 2017 ⁸⁸
Do 8 820 €	Bez daně
8 821 € - 13 769 €	$(1\,007,27 \times y + 1\,400) \times y$
13 770 € - 54 057 €	$(223,76 \times z + 2\,397) \times z + 939,57$
54 058 € - 256 303 €	$0,42 \times x - 8\,475,44$
Nad 256 304 €	$0,45 \times x - 16\,164,53$

Zdroj: bmf-esth.de⁸⁹, vlastní zpracování

Příjem do 8 820 € ročně (k 1.1.2017) není daněn. S každým zvýšením příjmu stoupá i sazba daně a každé tarifní pásmo má svou vlastní formuli výpočtu. Daňovou povinnost lze snížit využitím některých slev na dani. V Německu je také možnost uplatnit společné zdanění manželů, kdy se příjmy manželů sečtou a vydělí se dvěma. To je výhodnější zvláště u manželů, jejichž výše příjmů se značně liší a v konečném důsledku mohou dosáhnout na nižší daňovou sazbu.⁹⁰ Jelikož se v modelových rodinách v této práci příjmy manželů neliší, předpokládám, že rodiče odvádějí daně jednotlivě, nikoliv společně.

Abychom mohli vypočítat čistou mzdu, musíme znát také odvody na **sociální pojištění (Sozialversicherung)**⁹¹. V Německu zaměstnanec odvádí ze své hrubé mzdy příspěvky na:

- Penzijní pojištění (gesetzliche Rentenversicherung)- 9,35%
- Zdravotní pojištění (gesetzliche Krankenversicherung)- 14,6%
- Pojištění v nezaměstnanosti (Arbeitslosenversicherung)- 1,5 %
- Pojištění pro případ invalidity a stáří (Pflegeversicherung)- 2,55 %

Celkově tedy v roce 2017 odvede zaměstnanec na sociální pojištění v Německu 28 % své mzdy.

⁸⁸ Y= desetitisícina zdanitelného příjmu (=příjem- 8 820€), Z= desetitisícina z příjmu nad 13 769 €, X= zdanitelný příjem

⁸⁹ Bmf-esth.de, Einkommensteuergesetz §32a [Cit. 2019-07-27]

⁹⁰ Vlh.de, Zusammenveranlagung: Was ist das? [Cit. 2019-07-27]

⁹¹ Krankenkassen.de, Rechengrößen in der Sozialversicherung 2017 [Cit. 2019-07-27]

Daňové zvýhodnění na děti (Kinderfreibetrag)

Nárok na odpočet za dítě má rodič dítěte do 18 let nebo do 25 let, pokud dítě studuje. V roce 2017 činil odpočet na dani za dítě 7 356 € pro oba rodiče dohromady. Každý rodič si tedy může odečíst polovinu této částky, ale častější jsou případy kdy jeden rodič využívá celý příspěvek sám. Tento daňový odečet je alternativou přídatku na dítě (Kindergeld) a lze čerpat pouze jednu z těchto podpor, přičemž finanční úřad přezkoumá, která z variant je pro rodinu výhodnější, a ta je poté aplikována.⁹² Samoživitel s alespoň jedním dítětem si může od základu daně odečíst také ještě 1 908 € za rok za první dítě a za každé další dítě 240 € ročně.⁹³

2.1.4. Švédsko

Švédská rodinná politika je příkladem Univerzalistického modelu, který umožňuje získat sociální podporu všem rodinám neohledně na potřebnost. V dnešní době jsou ve Švédsku velmi podporovány rodiny, ve kterých jsou práce a starost o rodinu a domácnost rovnoměrně rozloženy mezi muže a ženu.

a) Sociální podpora rodin s dětmi ve Švédsku

Švédský systém rodinných dávek je velice štědrý, důraz je kladen na blaho dětí, rovnost pohlaví a sladění rodinného a pracovního života. Dle OECD je švédská finanční podpora rodin s dětmi komplexní a velmi efektivní, ale na druhou stranu také poměrně drahá.⁹⁴

Rodičovský příspěvek (Föräldrapenning)

V rámci rodinné politiky Švédska bychom nenašli samostatný příspěvek pobíraný v průběhu těhotenství. Švédský rodičovský příspěvek totiž zastává funkci jak mateřského, tak rodičovského příspěvku. Na rozdíl od ostatních sledovaných zemí tedy může ve Švédsku rodičovský příspěvek pobírat i těhotná žena, a to až 60 dní před očekávaným termínem porodu.⁹⁵

Rodičovský příspěvek je zde pobírán po dobu čerpání rodičovské dovolené. Ta může trvat až 480 dní, přičemž by se o ni rodiče měli podělit a každý z nich by měl vyčerpat alespoň 90 dní.

⁹² Kindergeld.org, Kinderfreibetrag [Cit. 2019-07-27]

⁹³ BMJV, Einkommensteuergesetz §24b [Cit. 2019-07-27]

⁹⁴ OECD, Sweden's support for parents with children is comprehensive and effective but expensive [cit. 2019-08-10]

⁹⁵ Försäkringskassan, Föräldrapenning [Cit. 2019-08-03]

Prvních 390 dní je vyplácen rodičovský příspěvek na bázi nemocenské a činí 80 % předchozího platu (maximálně však 989 SEK denně). Zbýlých 90 dní je vyplácena tzv. minimální částka, která je rovna 180 SEK denně. Zároveň ale platí, že prvních 180 dnů, kdy je příspěvek vyplácen na bázi nemocenské se příspěvek z platu odvozuje pouze těm rodičům, kteří před porodem pracovali nejméně 240 po sobě jdoucích dní za mzdu ve výši minimálně 82 100 SEK ročně. Rodič, který tuto podmínku nesplňuje, obdrží v prvních 180 dnech rodičovské dovolené 250 SEK denně (cca 7 500 SEK měsíčně), následující dny je částka rovna předchozímu příjmu (minimálně však 250 SEK denně). V případě, že rodič neměl před porodem žádný příjem, obdrží částku 250 SEK denně automaticky.⁹⁶

Pokud je v rodině více dětí, délka čerpání rodičovského příspěvku se mění podle počtu dětí, jak je znázorněno v tabulce č. 6.

Tabulka č. 6: Délka čerpání rodičovského příspěvku ve Švédsku podle počtu dětí

Počet dětí	Počet dní na bázi nemocenské	Počet dní na tzv. minimální úrovni	Celkem
1 dítě	390	90	480
2 děti	480	180	660
3 děti	660	180	840

Zdroj: Försäkringskassan⁹⁷, vlastní zpracování

Pokud jsou dva rodiče a mají dvě děti, mohou také být oba zároveň doma na rodičovské dovolené a každý čerpat rodičovský příspěvek na jedno z dětí.⁹⁸

Přídavek na dítě (Barnbidrag)

Na přídavek na dítě mají ve Švédsku nárok všichni rodiče dětí mladších 16 let a není závislý na výši příjmu. Pokud dítě studuje na vyšší střední škole, prodlužuje se doba nároku na přídavek na dítě do jeho 20 let, případně do dokončení této školy. Výše přídavku na dítě je stanovena na 625 SEK měsíčně pro každého rodiče, v případě samoživitele je to pak 1 250 SEK. Přídavek

⁹⁶ Försäkringskassan, Aktuella belopp 2017 [cit. 2019-08-10]

⁹⁷ Försäkringskassan, Föräldrapenning [Cit. 2019-08-03]

⁹⁸ Tamtéž [Cit. 2019-08-03]

na dítě je osvobozen od daně. V případě, že je v rodině 2 a více dětí, obdrží rodiče také tzv. velký rodinný příspěvek. Výše toho příspěvku k základnímu přídatku se liší podle počtu dětí v rodině, pro 2 děti je to 75 SEK na jednoho rodiče a pro 3 děti 365 SEK. V případě rodiče samoživitele se tyto částky také zdvojnásobují.⁹⁹

„Otcovská dovolená“ (10-dagar vid barns födelse)

V souvislosti s narozením dítěte může otec získat 10 dní placeného volna (u nás otcovská dovolená). Tyto dny poskytují možnost být u porodu, seznámit se s dítětem, pomoci matce v prvních dnech, případně postarat se o další děti v rodině. Pokud se rodičům narodí dvojčata, prodlužuje se doba otcovské dovolené na 20 dní, v případě trojčat 30 dní atd. Výše otcovského příspěvku činí 80 % jeho platu.¹⁰⁰

b) Daňová politika ve Švédsku

Švédsko je zemí s dlouholetou tradicí sociálního státu a vysokou mírou zdanění (jednou z nejvyšších na světě). V roce 2017 mělo Švédsko 4. nejvyšší poměr daní na HDP ze všech zemí OECD (44 % HDP).¹⁰¹

Výše daňové sazby je ve Švédsku určována municipálně a liší se tedy dle trvalého bydliště. Průměrná municipální sazba daně v roce 2017 byla dle Švédského statistického úřadu 32,12 %.¹⁰² Dále je zde placena také státní daň z příjmu pro bohatší obyvatele. V roce 2017 byly sazby této daně následující: pro roční příjem 438 900 SEK až 638 499 SEK činila sazba 20 %, pro příjem vyšší nebo rovný 638,500 SEK to bylo 25 %.¹⁰³

Ve Švédsku neexistují žádné daňové úlevy či bonusy pro rodiny s dětmi, každý daňový poplatník má ale nárok na tzv. **Osobní slevu na dani**. V roce 2017 byla daňovému poplatníkovi žijícímu ve Švédsku poskytována osobní sleva na dani v rozmezí od 13 400 SEK do 35 100 SEK. Dále je zde **Sleva na dani pro pracující**, jejíž výše se liší dle výše příjmů. Například pro příjem do 100 000 SEK tato sleva činí 9 935 SEK, do 300 000 SEK činí sleva 22 481 SEK ročně.¹⁰⁴

⁹⁹ Försäkringskassan, Barnbidrag [Cit. 2019-08-03]

¹⁰⁰ Försäkringskassan, 10-dagar vid barns födelse [Cit. 2019-08-03]

¹⁰¹ OECD, 2018

¹⁰² Statistics Sweden, Local tax rates by region. Year 2000–2019 [Cit. 2019-08-03]

¹⁰³ TransferWise, Paying 2017-2018 income tax in Sweden? Read this [Cit. 2019-08-03]

¹⁰⁴ KPMG, Sweden – Income Tax [Cit. 2019-08-03]

2.2. Komparace finanční podpory rodin s dětmi ve sledovaných zemích v roce 2017

V předchozích kapitolách byly postupně představeny jednotlivé složky tzv. balíčku finanční podpory rodinám s dětmi (CBP). Následující kapitola tyto složky spojuje a věnuje se tak komparativní analýze finanční podpory pro rodiny s dětmi v ČR a ve vybraných zemích EU v roce 2017, která je hlavním cílem této práce. Hypotéza, kterou jsem si pro tuto část stanovila zní: *Celkově nejvyšší finanční podporu pro rodiny s dětmi bude nabízet model Univerzalistický, zastupovaný Švédskem.*

Některé dávky jsou závislé na výši příjmu modelové rodiny. Jelikož příjmy vybraných rodin vycházejí z průměrného příjmu v dané zemi, je potřeba znát jeho výši. Následující tabulka proto zobrazuje průměrné roční (a od nich odvozené měsíční) příjmy ve sledovaných zemích v roce 2017, a to v eurech, národní měně, ale také v paritě kupní síly. Výpočty CBP pro jednotlivé modelové rodiny v následující části této práce vycházejí z průměrných příjmů rodiny v národní měně.

Tabulka č. 7: Průměrný příjem ve sledovaných zemích v roce 2017

	EUR	EUR/měsíc	Národní měna	Národní měna/měsíc	Parita kupní síly	PPS/měsíc
ČR	9 282	773,5	250 928 (CZK)	20 910,67 (CZK)	14 157	1 179,75
VB	25 244	2 103,67	22 131 (GBP)	1 844,25 (GBP)	21 694	1 807,83
Německo	24 780	2 065	24 780 (EUR)	2 065 (EUR)	24 022	2 001,83
Švédsko	27 890	2 324,17	264 088 (SEK)	22 007,33 (SEK)	22 157	1 846,42

Zdroj: Eurostat¹⁰⁵, vlastní zpracování

V tabulce č. 7 můžeme vidět, že průměrný příjem na obyvatele je v České republice oproti ostatním sledovaným zemím mnohem nižší, a to i v paritě kupní síly. Jak jsem již psala

¹⁰⁵ EUROSTAT, ilc_di03

v teoretické části, příčiny těchto mzdových rozdílů spatřuji v rozdílné cenové hladině a bohatství jednotlivých ekonomik.

Komparativní analýza bude provedena metodou modelových rodin zmiňovanou v teoretické části této práce. Přehled modelových rodin podle výše příjmu a počtu dětí uvádím v tabulce č. 8. Mezi modelové rodiny v mé práci patří manželský pár s 1, 2 a 3 dětmi, samoživitele s jedním dítětem, ale také manželský pár s jedním narozeným dítětem na počátku roku 2017. Rodinu s takto malým dítětem jsem zařadila proto, aby byl patrný také vliv dávek poskytovaných v prvních letech života dítěte.

Tabulka č. 8: Přehled vybraných typů modelových rodin

Příjem/poč. dětí	1 nar. dítě	1 dítě	2 děti	3 děti
1x pr. př.	A	I		
1x pol. pr. př.	B	J		
2x pr. př.		C	E	G
2x pol. pr. př.		D	F	H

Vlastní zpracování

Modelové rodiny se liší počtem dětí a výší příjmů rodičů. Každé složení rodiny tedy zkoumám ve dvou variantách příjmů – vyšší (průměrná mzda v zemi) a nižší (polovina průměrné mzdy v zemi), kdy oba rodiče vydělávají shodnou výši příjmu (pokud jeden z nich není na rodičovské dovolené, pak je jeho příjem nulový). Pro každou modelovou rodinu z tabulky č. 8 jsou vypočítány a následně porovnány hodnoty CBP jako rozdíl čistého příjmu této rodiny a bezdětného páru v jednotlivých zemích. Sledované země jsou srovnávány na základě nastavení daňového a dávkového systému, kterým jsem se již věnovala v předchozí části této práce. Struktura zmiňovaného balíčku tedy zahrnuje daňové slevy a odpočty na děti (případně manželku) a peněžité dávky určené rodinám s dětmi závislé i nezávislé na výši příjmu. Dále je možné do CBP zahrnout výdaje na bydlení, zdravotní péči, vzdělání, či další daně a výdaje. S těmi ale pro jednoduchost není v této práci počítáno, nicméně také mohou do jisté míry ovlivňovat rozhodování páru o pořízení dítěte.

V následující části se věnuji nejprve struktuře CBP v jednotlivých sledovaných zemích, následuje komparace CBP jednotlivých modelových rodin a v závěru této práce uvádím komparaci celkovou.

2.2.1. Komparace CBP v jednotlivých zemích

Následující kapitola se věnuje komparaci výše a struktury CBP vybraných modelových rodin v jednotlivých zemích.

2.2.1.1. Česká republika

Mezi nástroje finanční podpory rodin s dětmi v České republice v oblasti dávek státní sociální podpory patří porodné, rodičovský příspěvek a přídavek na dítě. V oblasti daňových zvýhodnění a odpočtů je to sleva na manželku a slevy na děti.

Jelikož přídavek na dítě i porodné jsou dávky testované, je třeba znát měsíční čistý příjem rodiny, abychom mohli určit, zda má na tyto dávky rodina nárok. Čistý příjem modelové rodiny se skládá z příjmu otce a matky, neuvažujeme příjem dětí. Čistý příjem jednotlivce je vypočítán z hrubého příjmu odečtením daně a odvodů na sociální a zdravotní pojištění. V tabulce č. 9 nalezneme přehled čistých příjmů jednotlivců podle počtu dětí a výše příjmu v roce 2017 (ještě před započítáním dosažitelných dávek). Kompletní výpočet krok po kroku si můžeme prohlédnout v tabulce v příloze č. 1.

Tabulka č. 9: Čisté roční příjmy v ČR roce 2017, v Kč

	0 dětí	1 dítě	2 děti	3 děti
Prům. příj.	197 729	211 133	230 537	254 741
Pol. prům. příj.	111 285	124 689	144 093	168 297

Vlastní zpracování na základě předchozích dat

V tabulce č. 9 vidíme výši čistého příjmu jednotlivců podle počtu dětí a hladiny příjmu. Sleva na dani je vypočtena ze základní slevy na dani (24 840 Kč) pro všechny daňové poplatníky a slev na dani za děti či manželku. V případě, že daňové slevy jsou vyšší než daňová povinnost, přebytek je dotyčné osobě vyplacen v podobě daňového bonusu (v tabulce v příloze č. 1 je poté odvod zálohy na daň uveden se záporným znaménkem). Díky těmto daňovým bonusům na děti se může stát, že čistý příjem je vyšší než původní hrubý příjem, jako v případě rodiče se 3 dětmi.

Pro modelové rodiny A a B, kde je dítě narozené k 1.1.2017 je poté do výpočtu slev na dani zahrnuta i sleva na manželku (24 840 Kč), protože ta je na rodičovské dovolené a její příjmy jsou tak nulové. Pro manžela v rodině A je čistý příjem tedy 235 973 Kč a v rodině B je to

149 529 Kč. V ostatních modelových rodinách vždy oba rodiče vydělávají více než 68 000 Kč a sleva na manžela/ku se na ně tedy nevztahuje.

Pro výpočet některých dávek je třeba dále znát také životní minimum rodiny, konkrétně jeho 2,7násobek. Tabulka č.10 zobrazuje příjmy a životní minima jednotlivých modelových rodin, díky čemuž můžeme určit, zda tyto rodiny dosahují na zmíněné dávky.

Tabulka č. 10: Čisté měsíční příjmy a životní minima jednotlivých modelových rodin v ČR v roce 2017, v Kč

	A	B	C	D	E
2,7 * ŽM	20 817	20 817	21 897	21 897	26 595
ČPR	19 664	12 461	34 072	19 664	35 689
	F	G	H	I	J
2,7 * ŽM	26 595	33 453	33 453	14 256	14 256
ČPR	21 281	37 706	23 298	17 594	10 391

Zdroj: MPSV¹⁰⁶, vlastní zpracování

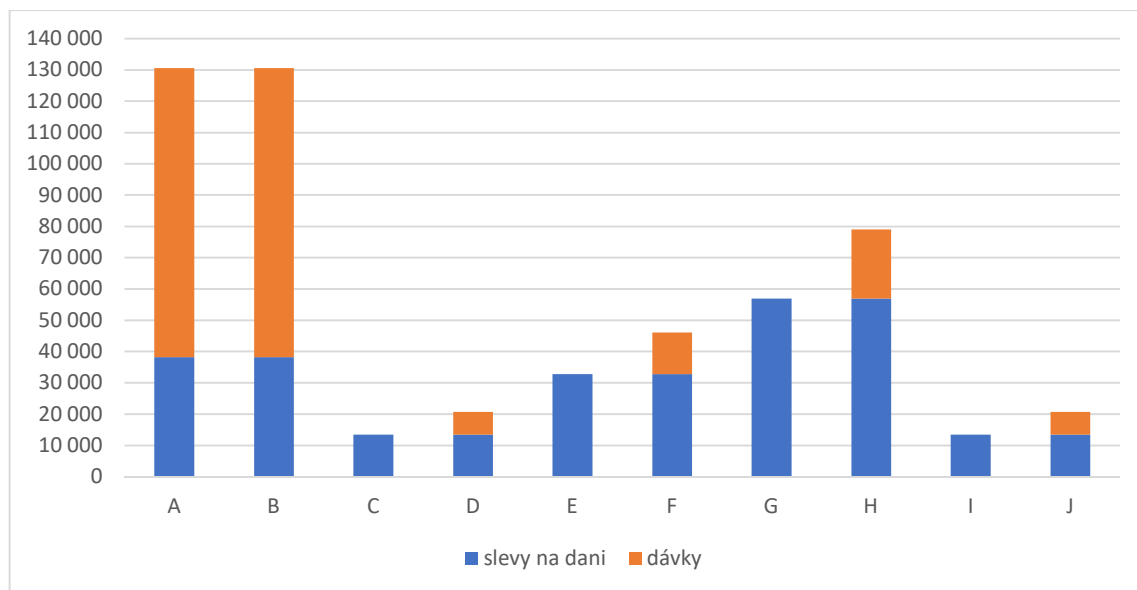
Čistý měsíční příjem je vypočítán z čistého ročního příjmu z tabulky č.9. Slevy na dítě může uplatnit vždy jen jeden rodič, proto je čistý příjem druhého z rodičů započítán jako, kdyby žádné dítě neměl. V tabulce č. 10 tedy můžeme vidět, zda dané modelové rodiny mají v ČR nárok na dávky testované, tedy příspěvek na dítě a porodné. Pokud čisté měsíční příjmy rodiny jsou nižší než 2,7násobek jejich měsíčního životního minima, má rodina na tyto dávky nárok (v tabulce jsou jejich příjmy označeny zeleně). Naopak, pokud jsou příjmy rodiny vyšší, rodina nárok na tyto dávky nemá (v tabulce jsou pak jejich příjmy označeny červeně). Z tabulky vidíme, že rodiče s příjmy ve výši průměrné mzdy v zemi nesplňují podmínky pro čerpání zmíněných dávek (rodiny C, E, G, I), na druhou stranu rodiče s příjmy ve výši právě poloviny průměrné mzdy na ně dosahují (rodiny B, D, F, J). Specifický případ jsou modelové rodiny A a B, kde je jedno dítě mladší jednoho roku a maminka je s ním na rodičovské dovolené, tudíž nepobírá žádnou mzdu, jelikož rodičovský příspěvek není počítán mezi příjmy. Příjem této rodiny je poté založen pouze na příjmu otce, proto na dávky dosahuje i rodina s průměrným příjmem. Dále tyto modelové rodiny A a B, na rozdíl od ostatních, dosahují na slevu na dani

¹⁰⁶ MPSV, Životní a existenční minimum

na manželku. Opět je to z toho důvodu, že matka má nulové příjmy, jelikož je na rodičovské dovolené.

Nyní již máme potřebná data pro výpočet CBP v České republice v roce 2017. Jeho strukturu pro jednotlivé modelové rodiny můžeme vidět v grafu č. 2.

Graf č. 2: Struktura CBP vybraných modelových rodin v ČR v roce 2017, v Kč

Vlastní zpracování na základě předchozích dat

Graf č. 2 zobrazuje strukturu balíčku prorodinných opatření vybraných modelových rodin v ČR v roce 2017. Modré sloupčky znázorňují benefity v podobě daňových odpočtů a zvýhodnění, oranžové sloupčky dávky určené rodinám s dětmi. Celková výše CBP pro jednotlivé rodiny je pak rovna součtu obou těchto sloupčků. Písmeny A-J jsou označeny jednotlivé modelové rodiny, které jsem již popisovala v předchozích částech této práce. Vždy v páru je modelová rodina se stejným počtem dětí, ale různou výší příjmu (prvně průměrný příjem, poté jeho polovina).

Na grafu vidíme, že největší finanční podporu v České republice dostávají rodiny s nejmenšími dětmi (A, B), jelikož dosahují na nejvíce dávek. Finanční podpora rodinám A a B vyjádřena jako rozdíl čistého příjmu této rodiny a bezdětného páru činí cca 130 000 Kč za rok 2017. Zajímavé také je, že tato podpora je shodná pro obě rodiny, tedy nezávisí na výši příjmu otce. To je způsobeno tím, že matka je na rodičovské dovolené a rodina má tedy pouze jeden

příjem (ve výši průměrné mzdy v rodině A a poloviny průměrné mzdy v rodině B), proto obě tyto rodiny dosahují na odpočet na dítě i na manželku. Zároveň také obě tyto rodiny dosahují na porodné, rodičovský příspěvek a na přídavek na dítě.

Rodiny B a C, které mají také jedno dítě (ale nyní školního věku) a shodnou výši příjmů jako modelové rodiny A, B již mají nárok pouze na malou finanční podporu převážně ve formě odpočtů z daní. Poté s rostoucím počtem dětí v rodině stoupá i výše CBP. Rodiče s dětmi školního věku, jejichž příjmy jsou rovny průměrnému příjmu v zemi (C, E, G) nedosahují na žádné dávky pro rodiny s dětmi, jelikož ty jsou zde testovány příjmem (proto se jejich CBP skládá pouze z daňových slev). CBP rodin se shodným počtem dětí, ale různou výší příjmu se tedy liší pouze o sociální dávky, a to konkrétně pouze o přídavek na dítě, na který dosahují rodiny s nižšími příjmy.

Podíváme-li se na samoživitele (tedy modelové rodiny I a J), vidíme, že v České republice nejsou výrazně podporováni a jejich CBP dosahuje stejných hodnot jako u manželského páru s jedním dítětem (C a D). Samoživitel s jedním dítětem a příjmem ve výši průměrného příjmu získává od státu pouze o 13 404 Kč více než jedinec bez dětí se shodnou výší příjmu. V realitě matka nebo otec samoživitel může samozřejmě čerpat ještě další dávky (např. příspěvek na bydlení), ty ale do výpočtu CBP v této práci nezahrnuji.

2.2.1.2. Velká Británie

Nyní se zaměřím na Velkou Británii. V rámci rodinné politiky jsou ve Velké Británii uplatňovány následující dávky: porodné, mateřský a otcovský příspěvek a příspěvek na dítě. Rodiny také mohou využívat daňových zvýhodnění na dítě nebo pro pracující. Většina dávek je ve Velké Británii testována. Proto v následující tabulce uvádím přehled čistých ročních příjmů jednotlivců v roce 2017. Kompletní výpočet můžeme nalézt v tabulce v příloze č. 2.

Tabulka č. 11: Čisté roční příjmy ve VB roce 2017, v £

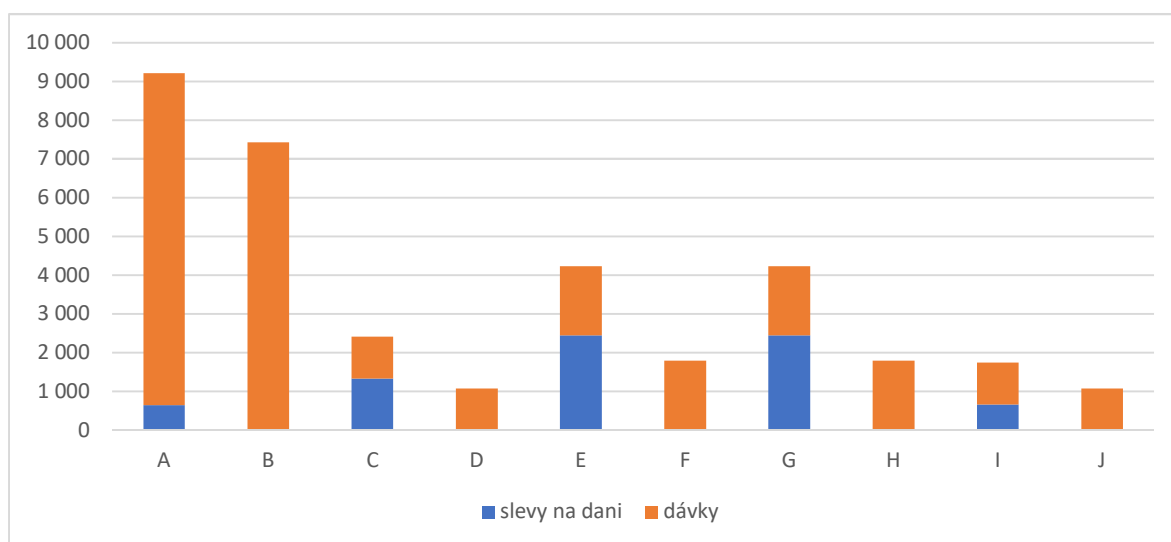
	0 dětí	1 dítě	2 děti	3 děti
Prům. příj.	18 332	18 997	19 553	19 553
Pol. prům. příj.	10 720,5	10 720,5	10 720,5	10 720,5

Vlastní zpracování na základě předchozích dat

V tabulce č. 11 vidíme čisté příjmy jednotlivců podle počtu dětí a výše hrubého příjmu. V prvním řádku tabulky je čistý příjem počítán pro průměrný příjem 22 131 £ ročně. Daňová zvýhodnění na děti zde s každým dalším dítětem zvyšují čistý příjem jedince. Ve druhém řádku je příjem odvozen z poloviny průměrné mzdy, tedy z 11 066 £. Zde nemají daňová zvýhodnění žádný vliv na výši čistého příjmu, jelikož i bez zvýhodnění je příjem nižší než jeho nezdánitelný limit, tedy 11 500 £ ročně.

Nyní můžeme přistoupit k výpočtu výše a struktury CBP pro jednotlivé modelové rodiny ve VB. Ty můžeme vidět na grafu č. 3.

Graf č. 3: Struktura CBP vybraných modelových rodin ve VB v roce 2017, v £

Vlastní zpracování na základě předchozích dat

V grafu č. 3 opět můžeme vidět, že nejvyšší podporu zde mají rodiny s nejmenšími dětmi (A, B). Ta je tvořena převážně (u rodiny B zcela) sociálními dávkami. Celkově tato podpora činí 9 212 £ pro rodinu A a 7 426 £ pro rodinu B za rok 2017. Dále vidíme, že dávky jsou ve Velké Británii hlavním nástrojem rodinné politiky, slevy na daních zde nemají takový vliv (kromě rodin E, G). Samoživitelé zde mají opět jedny z nejnižších hodnot CBP (méně než 2 000 £). Podíváme-li se na modré části sloupečků znázorňující slevy na dani, vidíme, že rodiny s příjmy ve výši poloviny průměrné mzdy nedosahují na žádné daňové slevy (jejich příjem je již tak dost nízký, že se z něho neodvádí daně). Naopak u rodin s průměrnými příjmy je jasné

vidět vliv daňového zvýhodnění na děti. Ve dvojici rodin se shodným počtem dětí ale různou výší příjmu tedy mají v našem případě nárok na vyšší podporu vždy rodiny s vyššími příjmy.

2.2.1.3. Německo

Nyní se zaměřím na rodinnou politiku Německa. Zde je sociální podpora poskytována převážně na základě testování příjmů a podporuje zvláště úplné rodiny a manželské páry. Výpočet čistého příjmu je v Německu poměrně složitý a závisí na individuální situaci daného jedince. Přehled čistých ročních příjmů pro jednotlivce v závislosti na počtu dětí a výši hrubého příjmu nalezneme v tabulce č. 12. Kompletní výpočet pak nalezneme v tabulce v příloze č. 3.

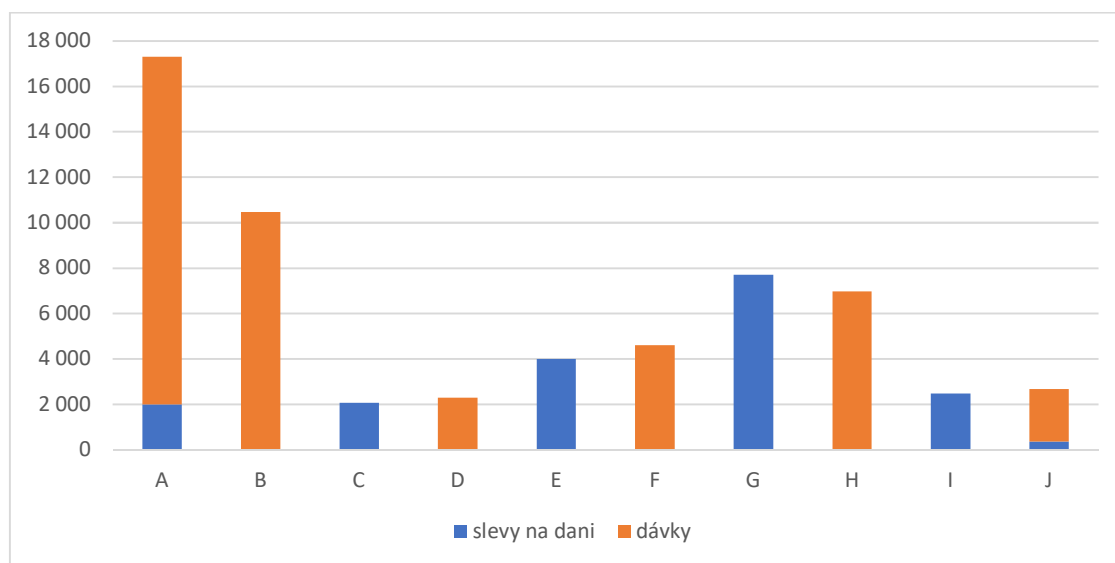
Tabulka č. 12: Čisté roční příjmy v Německu v roce 2017, v €

	0 dětí	1 dítě	2 děti	3 děti	1 nar. dítě
Prům. příj.	13 992	15 024	15 996	17 842	15 996
Pol. prům. příj.	8 293	8 921	8 921	8 921	8 921

Vlastní zpracování na základě předchozích dat

V tabulce č. 12 můžeme vidět čisté roční příjmy jednotlivců podle počtu dětí a výše hrubého příjmu v Německu v roce 2017. Uvedené čisté příjmy v prvním řádku tabulky jsou vypočítány za předpokladu, že rodiče uplatňují daňové odpočty na děti. Jak již bylo řečeno, v Německu mohou rodiče využívat pouze jednu ze dvou finančních podpor – daňový odpočet na dítě (Kinderfreibetrag) nebo přídavek na dítě (Kindergeld). Rodičům s průměrnými příjmy se vyplatí využívat spíše daňový odpočet na dítě, na druhou stranu rodičům s polovičními příjmy spíše přídavek na dítě, jelikož jejich příjmy jsou poměrně nízké i bez odpočtů. Proto v druhém řádku tabulky počítám čistý příjem bez daňových slev na děti. Při výpočtu CBP modelových rodin s polovičními příjmy v Německu budu tedy pracovat s přídavky na děti, nikoliv s daňovými odpočty. Čistý roční příjem rodiče před započítáním dávek bude tedy stejný jako příjem jednotlivce bez dětí (jelikož oba neuplatňují daňové odpočty). U jednotlivců s průměrnými příjmy je čistý příjem počítán s polovičním daňovým odpočtem, jelikož si jej rodiče mezi sebou rozdělí. Výjimku tvoří rodina s právě narozeným dítětem, tam si jeden rodič odečte z daní celou částku, jelikož druhý dosahuje nulového příjmu.

Graf č. 4: Struktura CBP vybraných modelových rodin v Německu v roce 2017, v €

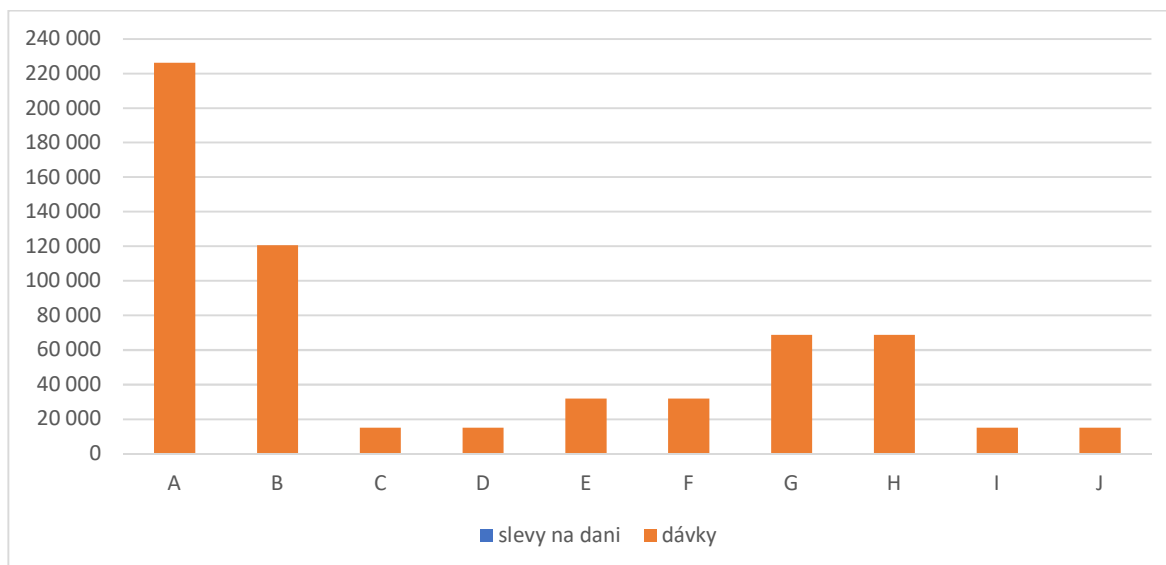
Vlastní zpracování na základě předchozích dat

Na grafu č. 4 můžeme vidět strukturu CBP jednotlivých modelových rodin v Německu v roce 2017. Opět nejvyšší finanční podporu dostávají rodiny A a B s jedním novorozeným dítětem složenou převážně z dávek sociálního zabezpečení. Rodina A má nárok na vyšší objem dávek než rodina B, protože rodičovský příspěvek je v Německu určen na základě předchozí mzdy. CBP rodin se staršími dětmi a průměrnými příjmy se skládá pouze ze slev na dani, jelikož na žádné dávky nedosahují (přídavek na dítě kvůli daňovým odpočtům uplatnit nemohou). Naopak rodiny s příjmy ve výši poloviny průměrné mzdy v zemi využívají přídavky na dítě a nevyužívají odpočty na dani, jelikož se jim tato varianta více vyplatí. Samoživitel s polovičními příjmy sice nemůže využít odpočet na dítě, může ale využít daňovou slevu pro samoživitele.

2.2.1.4. Švédsko

Ve Švédsku si rodiče s dětmi neodepisují žádné slevy z daní za děti ani manželky, každý daňový poplatník má nárok pouze na osobní slevu na dani a slevu na dani pro pracující. Proto není potřeba počítat čistý příjem jednotlivce (bez dávek) ve Švédsku, jelikož ten by byl shodný pro rodiče i referenční bezdětný pár. Můžeme tedy přejít k výpočtu CBP, které se ve Švédsku skládá pouze z dávek sociálního zabezpečení.

Graf č. 5: Struktura CBP vybraných modelových rodin ve Švédsku v roce 2017, v SEK

Vlastní zpracování na základě předchozích dat

Na grafu č. 5 můžeme vidět výši CBP jednotlivých modelových rodin ve Švédsku v roce 2017. Nejvyšší podpora je věnována opět rodinám s nejmenšími dětmi, pro modelovou rodinu A dosahuje 226 270 SEK ročně. Na rozdíl například od České republiky vidíme ale velký rozdíl mezi CBP modelové rodiny A a B, jelikož ve Švédsku je rodičovský příspěvek vyplácen jako 80 % předchozí mzdy (v Česku je jeho výše jednotná pro všechny úrovně příjmů). Vidíme také již zmiňovaný fakt, že podpora rodin ve Švédsku se skládá pouze z dávek (případně dalších nefinančních) nástrojů a je tedy závislá převážně na počtu dětí, přičemž příjmy nejsou testovány (což je v souladu s univerzalistickým modelem rodinné politiky). Samoživitelům se ve Švédsku opět dostává stejné podpory jako úplným rodinám se shodným počtem dětí (15 000 SEK ročně).

V předchozích kapitolách jsme sledovali velikost a strukturu balíčku finanční podpory vybraných modelových rodin s dětmi ve sledovaných zemích. V České republice je kromě případu modelových rodin A a B finanční podpora složena převážně z daňových zvýhodnění na děti. Rodiny s dětmi školního věku a průměrnými příjmy zde nedosahují na žádné dávky sociálního zabezpečení, rodiny s polovičními příjmy dosahují pouze na přírůstek na dítě. Ve VB jsou naopak hlavním zdrojem finanční podpory rodinám s dětmi dávky. Na slevy na dani zde dosahují jenom rodiny s vyššími příjmy. V Německu se finanční podpora skládá u rodin

s průměrnými příjmy pouze z odpočtů na dani, u rodin s polovičními příjmy pouze z dávek. Švédsko jako jediná sledovaná země nevyužívá slevy na dani za děti, finanční podpora rodinám s dětmi se zde tedy skládá pouze z dávek sociálního zabezpečení.

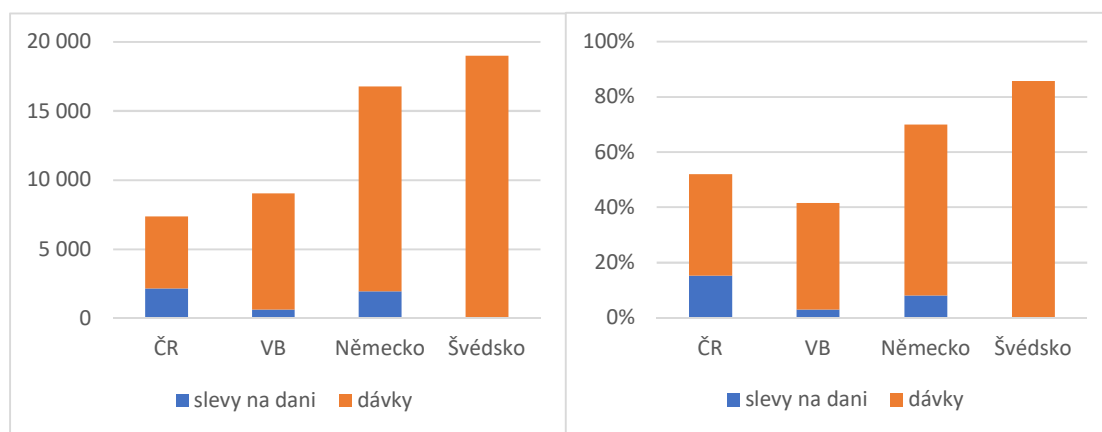
2.2.2. Komparace CBP v jednotlivých modelových rodinách

Následující kapitola je zaměřena na porovnání výše CBP v jednotlivých modelových rodinách v rámci sledovaných zemí. V předchozí části byly CBP počítány v domácí měně. Pro účely srovnání je však v následující kapitole CBP vypočítán nejprve v absolutní hodnotě (v PPS) a následně v relativní hodnotě (podíl z průměrné mzdy v zemi).

A: Manželský pár s jedním malým dítětem a jedním příjmem ve výši průměrné mzdy

První modelovou rodinu tvoří manželský pár s jedním dítětem, které je narozené na počátku roku 2017 (novorozenec). Jeden z rodičů je tedy s tímto dítětem na rodičovské dovolené a druhý pobírá mzdu ve výši průměrného příjmu v dané zemi.

Graf č. 6: Struktura CBP modelové rodiny A (absolutní v PPS, relativní v % z průměrné hrubé měsíční mzdy v zemi)

Vlastní zpracování

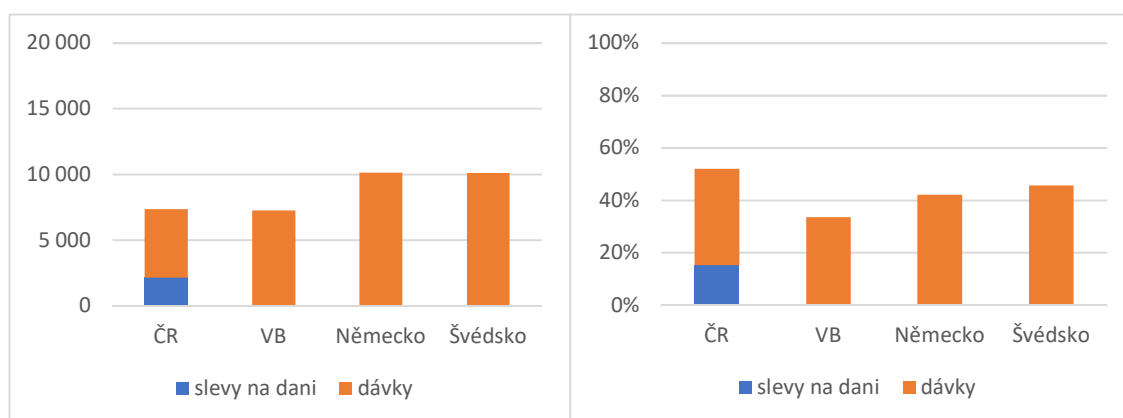
Na grafu č. 6 vidíme strukturu CBP této modelové rodiny, a to nalevo v absolutním vyjádření (v PPS) a napravo v relativním vyjádření (v poměru k průměrné mzdě v zemi). Nejvyšší podpory se této rodině dostává v obou vyjádřeních ve Švédsku a dále v Německu. Dále je v absolutním vyjádření vyšší finanční podpora této rodiny ve Velké Británii, v relativním

vyjádření k průměrné mzdě ale v České republice. Také vidíme, že ve všech zemích hrají hlavní roli ve struktuře CBP sociální dávky. Daňová zvýhodnění jsou v podstatě minimální, ale to je také způsobeno tím, že se daní pouze jeden příjem, jelikož druhý rodič je na rodičovské dovolené, ze které se daň neodvádí, ani se tedy neodečítají slevy. Nejvyšší daňové odpočty této modelové rodině dle absolutního i relativního ukazatele nabízí ČR.

B: Manželský pár s jedním malým dítětem a jedním příjmem ve výši poloviny průměrné mzdy

Druhá modelová rodina se od té první liší pouze tím, že druhý z rodičů (který není na rodičovské dovolené) nyní vydělává pouze polovinu průměrné mzdy v zemi.

Graf č. 7: Struktura CBP modelové rodiny B (absolutní v PPS, relativní v % z průměrné hrubé měsíční mzdy v zemi)

Vlastní zpracování

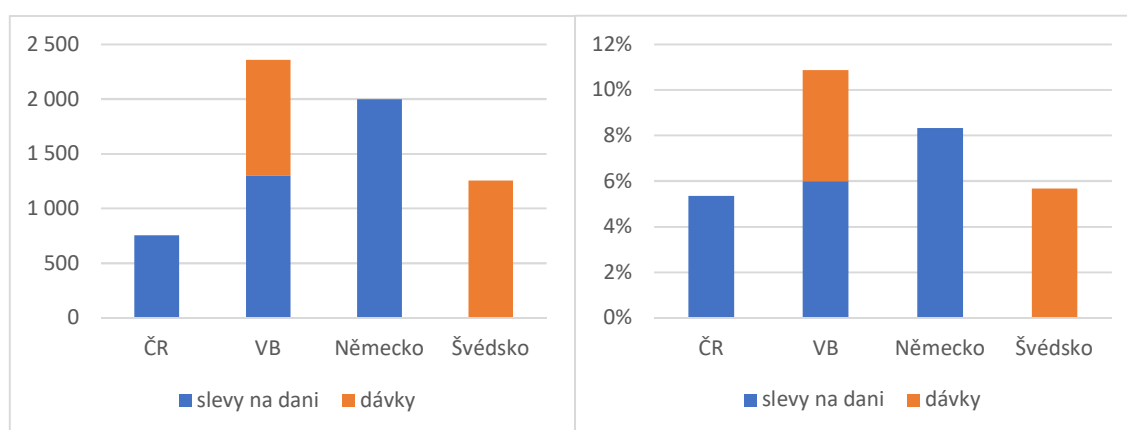
Podíváme-li se na graf č. 7, vidíme, že zatímco v absolutním vyjádření je finanční podpora této rodiny nejvyšší v Německu a ve Švédsku, v relativní vyjádření se do popředí dostává Česká republika. V obou případech nejmenší podporu této rodině nabízí VB. V Německu a Švédsku výše dosažitelných dávek oproti předchozí modelové rodině výrazně poklesla, jelikož v těchto zemích je rodičovský příspěvek odvozován od předchozí mzdy, která se nyní snížila (na polovinu průměrné mzdy v zemi). Oproti tomu výše a struktura finanční podpory rodiny s novorozencem v ČR zůstává stejná jako u předchozí rodiny, jelikož je zde výše rodičovského

příspěvku shodná pro všechny rodiče. Ve VB a Německu rodina oproti předchozí situaci nyní neuplatňuje žádné slevy na dani.

C: Manželský pár s jedním dítětem školního věku a dvěma příjmy ve výši průměrné mzdy

Třetí modelovou rodinu tvoří manželský pár s jedním dítětem školního věku. Oba rodiče pracují za mzdu ve výši průměrné mzdy v zemi.

Graf č. 8: Struktura CBP modelové rodiny C (absolutní v PPS, relativní v % z průměrné hrubé měsíční mzdy v zemi)

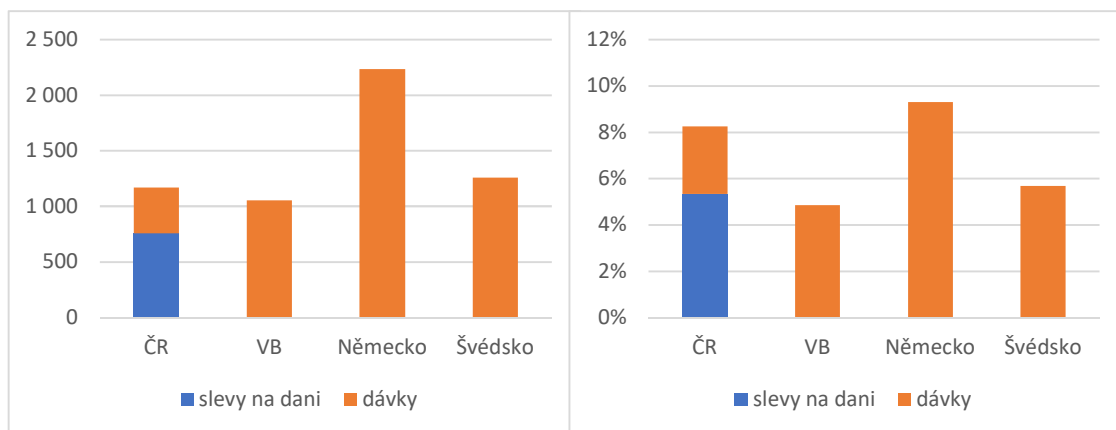
Vlastní zpracování

Na grafu č. 8 vidíme výši a strukturu CBP této rodiny v absolutním i relativním vyjádření. V obou případech dosahuje tato modelová rodina nejvyšší finanční podpory ve VB, dále v Německu, Švédsku a nejméně v ČR. V Německu a ČR se tato podpora skládá pouze ze slev na dani, jelikož díky testování příjmů nedosahuje rodina na sociální dávky nebo je nemůže uplatňovat v případě Německa. Ve Švédsku se podpora rodiny skládá naopak pouze z dávek a ve VB se jedná o mix dávek a daňových zvýhodnění.

D: Manželský pár s jedním dítětem školního věku a dvěma příjmy ve výši poloviny průměrné mzdy

Čtvrtá modelová rodina se skládá z rodičů, kteří mají oba příjmy ve výši poloviny průměrné mzdy v zemi, a jednoho dítěte školního věku.

Graf č. 9: Struktura CBP modelové rodiny D (absolutní v PPS, relativní v % z průměrné hrubé měsíční mzdy v zemi)

Vlastní zpracování

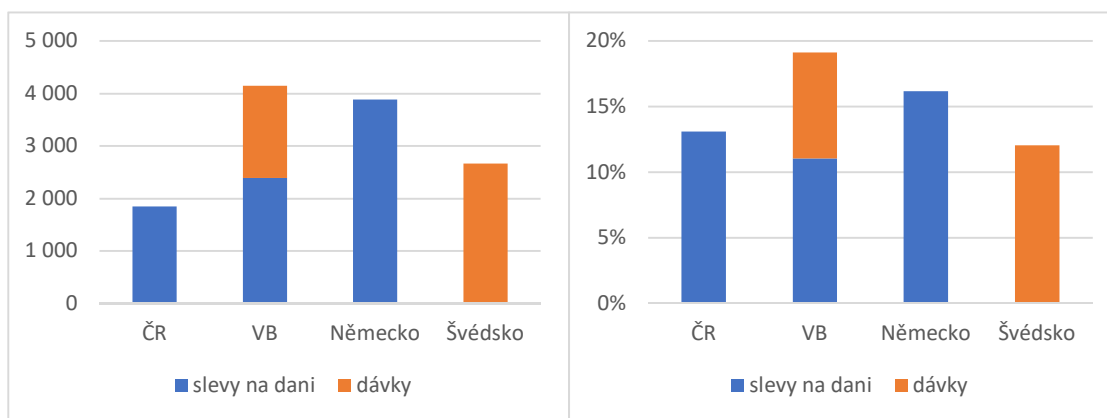
Na grafu č. 9 vidíme, že oproti předchozí modelové rodině se shodným složením je této rodině nejvyšší podpora poskytována v Německu (složena pouze ze sociálních dávek), a to jak v absolutním, tak v relativním vyjádření. V paritě kupní síly (absolutní CBP) poté Švédsko, VB a ČR mají zhruba stejné částky CBP pro tuto rodinu. V relativním vyjádření, tedy v poměru k průměrné mzdě v zemi vidíme velmi vysoké CBP v ČR (přes 8% průměrné mzdy). Česká republika je také jediná ze sledovaných zemí, jejíž finanční podpora této modelové rodině se skládá ze sociálních dávek i odpočtů z daní. Ostatní země této rodině odpočty nenabízejí. Ve VB je to z toho důvodu, že příjmy rodiny jsou poměrně nízké a i bez odpočtů se nedaní. V Německu rodina odpočty využívat nemůže, jelikož již využívá přídavek na dítě, který se jí vyplácí více. A ve Švédsku nejsou daňová zvýhodnění na děti aplikována.

Podíváme-li se na rozdíl mezi finanční podporou rodiny C a D (tedy stejné složení rodiny, ale jiné výše příjmu), vidíme, že ve VB s poklesem příjmu finanční podpora velmi poklesla (v absolutní hodnotě z 2 200 na 1 000). V ČR naopak díky přídavku na dítě, který se s nižším příjmem stal dostupný, vzrostla. V Německu vidíme, že s poklesem příjmu se proměňuje struktura CBP z daňových odpočtů na dávky.

E: Manželský pár se dvěma dětmi školního věku a dvěma příjmy ve výši průměrné mzdy

Pátá modelová rodina se skládá z rodičů s příjmy ve výši průměrné mzdy v zemi a dvou dětí ve školním věku. Výši a strukturu jejich CBP (absolutním i relativní) znázorňuje graf č. 10.

Graf č. 10: Struktura CBP modelové rodiny E (absolutní v PPS, relativní v % z průměrné hrubé měsíční mzdy v zemi)

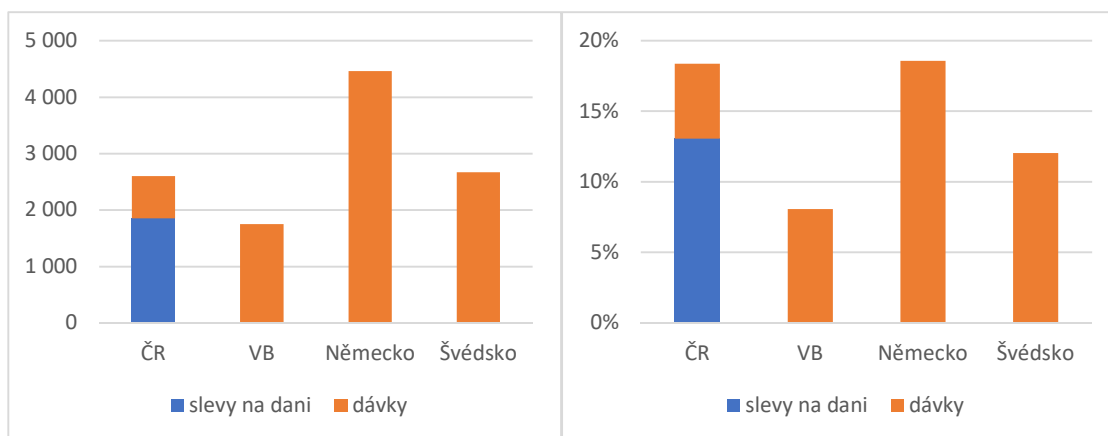
Vlastní zpracování

Modelové rodině se dvěma dětmi a dvěma průměrnými příjmy poskytuje nejvyšší finanční podporu VB, dále Německo. V absolutním vyjádření v PPS je na třetím místě Švédsko a ČR poslední, v poměru k průměrné mzdě ale naopak ČR poskytuje vyšší finanční podporu rodině E než Švédsko. V ČR a Německu je finanční podpora rodiny s průměrnými příjmy opět tvořena pouze slevami na daních, ve Švédsku sociálními dávkami a ve VB slevami i dávkami.

F: Manželský pár se dvěma dětmi školního věku a dvěma příjmy ve výši poloviny průměrné mzdy

Šestá modelová rodina se, jako ta předchozí, skládá z rodičů a dvou dětí školního věku, oproti předchozí se ale liší výší příjmů rodičů, kdy oba nyní vydělávají mzdu ve výši polovinu průměrné mzdy v zemi.

Graf č. 11: Struktura CBP modelové rodiny F (absolutní v PPS, relativní v % z průměrné hrubé měsíční mzdy v zemi)

Vlastní zpracování

V absolutním vyjádření CBP (v PPS) má modelová rodina F nárok na nejvyšší podporu v Německu, dále ve Švédsku a ČR, na posledním místě je zde VB. V relativním vyjádření v poměru k průměrné mzdě ale dosahuje ČR velmi vysoké hodnoty CBP díky vysokým daňovým odpočtům.

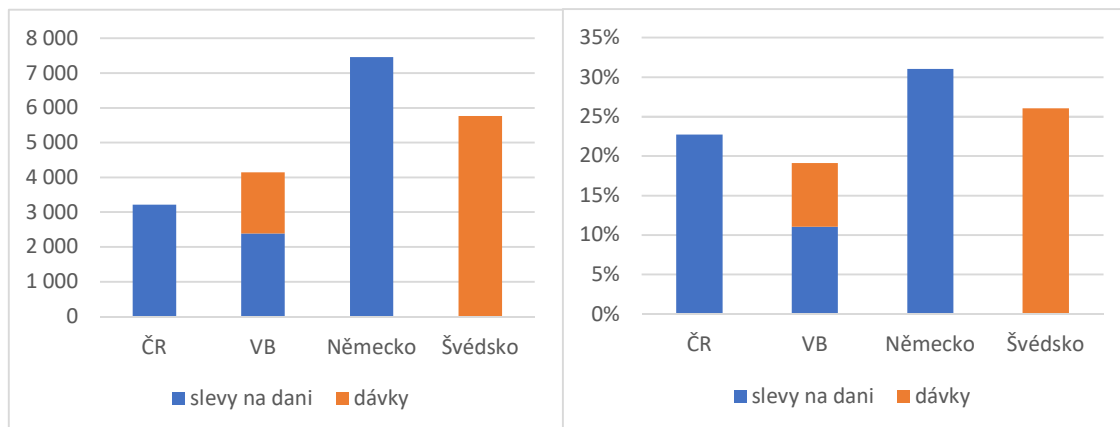
Porovnáme-li podporu těchto dvou rodin se stejným složením, ale jinou výší příjmu, vidíme, že se snížením příjmů rodiny došlo ve většině sledovaných zemí ke změně finanční podpory z daňových odpočtů na sociální dávky. VB poskytuje rodině E (s průměrnými příjmy) nejvyšší finanční podporu ze všech sledovaných států, zatímco rodině F (s polovičními příjmy) nejnižší.

G: Manželský pár se třemi dětmi školního věku a dvěma příjmy ve výši průměrné mzdy

Sedmá modelová rodina se skládá z rodičů s průměrnými příjmy a třemi dětmi ve školním věku. Výši a strukturu absolutního i relativního CBP vidíme na grafu č. 12.

U modelové rodiny se třemi dětmi a průměrnými příjmy vidíme nejvyšší podporu opět v Německu, dále ve Švédsku, v absolutním pojetí je na třetím místě VB a na posledním ČR. V poměru k průměrné mzdě ale opět ČR předbíhá VB. V ČR a Německu tato rodina nedosahuje na žádnou ze sledovaných dávek, ve Švédsku zase na žádná daňová zvýhodnění.

Graf č. 12: Struktura CBP modelové rodiny G (absolutní v PPS, relativní v % z průměrné hrubé měsíční mzdy v zemi)

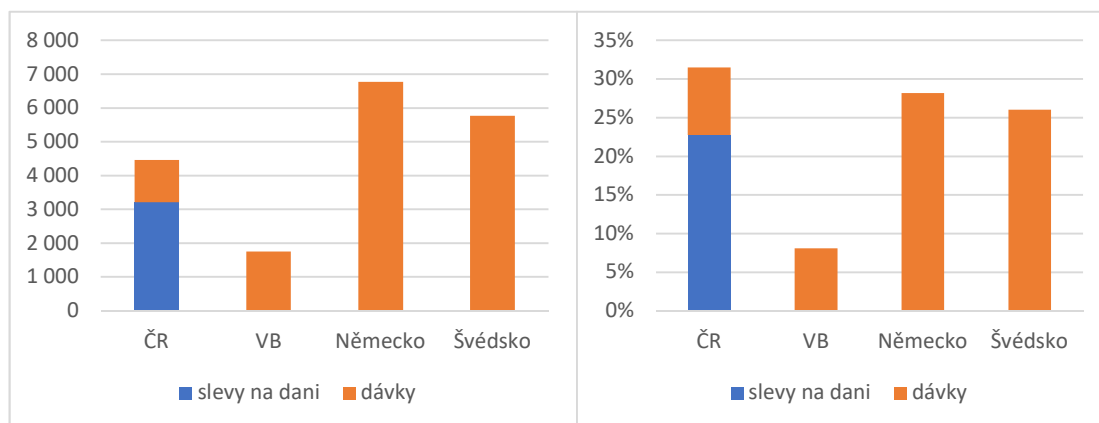

Vlastní zpracování

H: Manželský pár se třemi dětmi školního věku a dvěma příjmy ve výši poloviny průměrné mzdy

Osmá modelová rodina H se od předchozí liší vyšší příjmu rodičů (polovina průměrné mzdy), stále jsou v rodině tři děti školního věku.

Graf č. 13: Struktura CBP modelové rodiny H (absolutní v PPS, relativní v % z průměrné hrubé měsíční mzdy v zemi)

Vlastní zpracování

Modelová rodina H má dle absolutního vyjádření CBP opět nárok na nejvyšší podporu v Německu, díky testování příjmů se zde výrazně zvýšily pobírané dávky a naopak poklesly

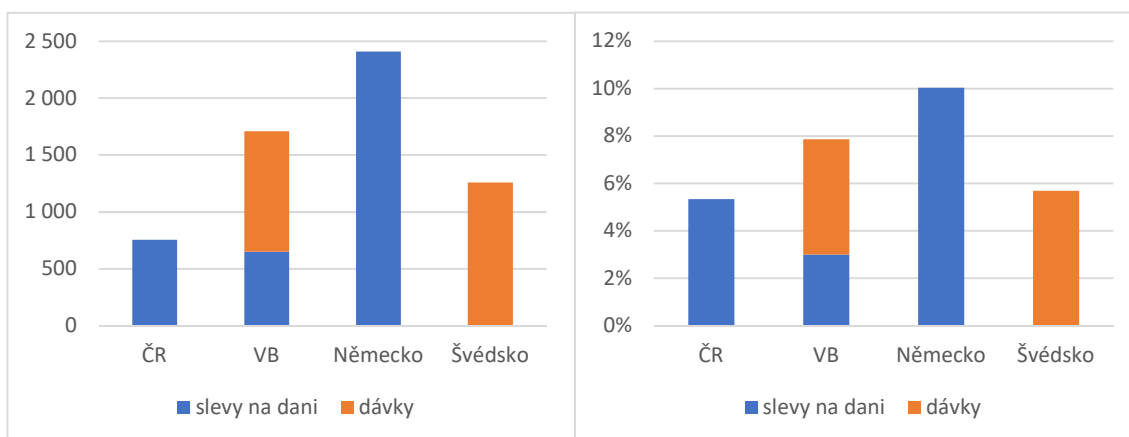
slevy na dani. V relativním vyjádření ale nejvyšší finanční podporu této rodině nabízí Česká republika (přes 30% průměrné hrubé mzdy v zemi). Česká republika také jako jediná této rodině poskytuje daňové slevy na děti. Velká Británie poskytuje nejnižší finanční podporu rodině H dle relativního i absolutního CBP.

Srovnáme-li rodiny G a H, které mají shodné složení, ale jinou výši příjmů, vidíme, že s nižším příjmem (H) výrazně poklesla také finanční podpora ve VB, naopak v ČR tato podpora vzrostla. V Německu a Švédsku dosahují obě tyto rodiny obdobné výše CBP.

I: Samoživitel s jedním dítětem školního věku a jedním příjmem ve výši průměrné mzdy

Devátá modelová rodina je tvořena pouze jedním rodičem samoživitelem a jedním dítětem ve školním věku. Rodič zde vydělává mzdu ve výši průměrné mzdy v zemi.

Graf č. 14: Struktura CBP modelové rodiny I (absolutní v PPS, relativní v % z průměrné hrubé měsíční mzdy v zemi)

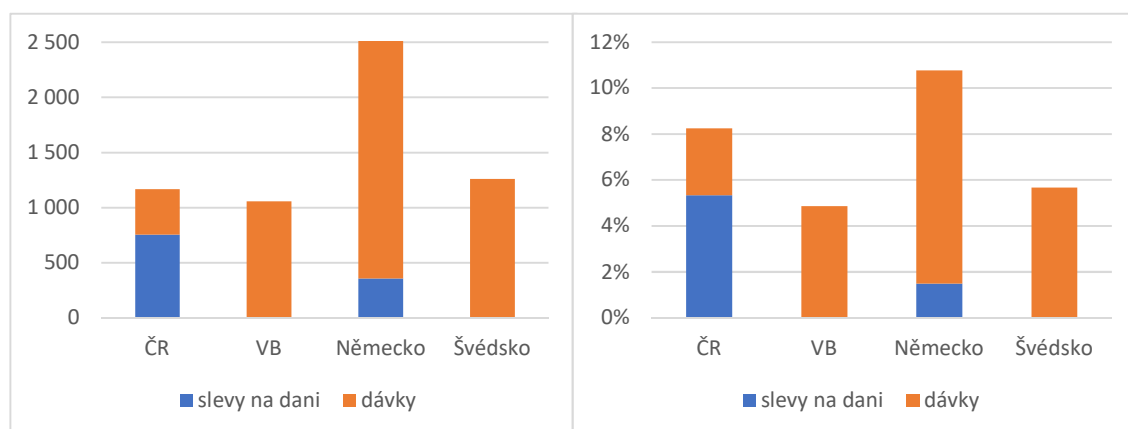
Vlastní zpracování

Samoživitel s jedním dítětem a průměrným příjmem má dle absolutního i relativního vyjádření CBP nárok na nejvyšší podporu v Německu, dále ve VB, Švédsku a ČR. V České republice díky testování příjmů tato rodina nedosahuje na žádné dávky, v Německu je to z toho důvodu, že se jí více vyplatí odpočet na dani, a ten nelze kombinovat s dosažitelnými dávkami.

J: Samoživitel s jedním dítětem školního věku a jedním příjmem ve výši poloviny průměrné mzdy

Desátá a poslední modelová rodina J je tvořena také pouze rodičem samoživitelem a jedním dítětem školního. Nyní je ale příjem rodiny roven polovině průměrné mzdy v zemi.

Graf č. 15: Struktura CBP modelové rodiny J (absolutní v PPS, relativní v % z průměrné hrubé měsíční mzdy v zemi)

Vlastní zpracování

Samoživitel s jedním dítětem a polovičním příjmem dosahuje v absolutním pojetí CBP v PPS nejvyšší podpory v Německu. Dále ve Švédsku, ČR a nejméně ve VB. V relativním pojetí CBP v poměru k průměrné mzdě v zemi je také nejvyšší finanční podpora této rodiny v Německu, ale poté v ČR, Švédsku a nejméně opět ve VB. V Německu a ČR také s nižším příjmem rodina obdrží vyšší finanční podporu, ve Švédsku a VB naopak nižší. V Německu v obou pojetích CBP převládají slevy na dani, zatímco ve VB nyní rodina na tyto slevy nedosahuje (spíše je nepotřebuje díky nízkému příjmu v nezdanitelném limitu).

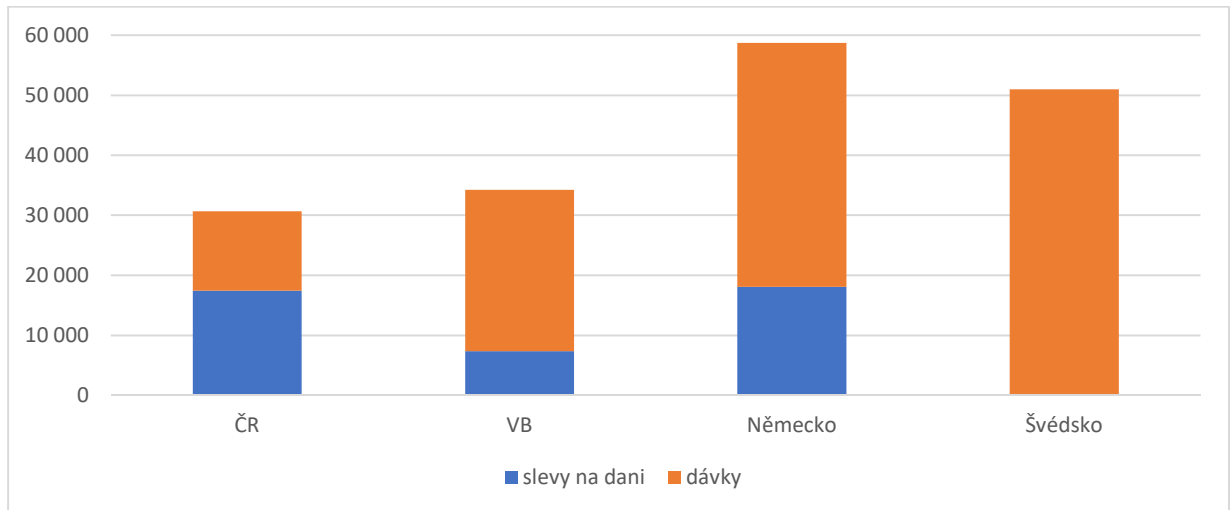
Porovnáme-li modelové rodiny I a J, tedy samoživitele s jedním dítětem, vidíme, že obě dosahují nejvyšší finanční podpory v Německu, ale s nižším příjmem poklesla podpora ve Velké Británii, v ČR naopak stoupla. Podpora obou rodin ve Švédsku zůstává stejná nehlédě na výši příjmu.

2.2.3. Komparace celkové výše finanční podpory rodinám s dětmi ve sledovaných zemích EU v roce 2017

Předchozí dvě kapitoly se věnovaly komparaci výše a struktury CBP nejprve v jednotlivých zemích a poté v jednotlivých modelových rodinách. Následující kapitola se zabývá komparací celkové výše a struktury CBP ve sledovaných zemích pro všechny modelové rodiny dohromady. Na základě této závěrečné komparace budu moci určit, která země poskytuje celkovou nejvyšší finanční podporu vybraným modelovým rodinám s dětmi. Následně bude potvrzena nebo vyvrácena hypotéza, která zní: *Celkově nejvyšší finanční podporu pro rodiny s dětmi bude nabízet model Univerzalistický, zastupovaný Švédskem.*

Výpočet celkové hodnoty CBP v jednotlivých zemích bude opět proveden nejprve v absolutní verzi v paritě kupní síly, poté v relativní verzi v poměru k hrubé průměrné roční mzdě v zemi. Přičemž pro každou zemi budou sečteny hodnoty CBP všech modelových rodin. Nejprve se zaměřím na výši a strukturu CBP v absolutním pojetí v PPS.

Graf č. 16: Celková výše a struktura CBP ve sledovaných zemích v roce 2017, absolutní vyjádření, v PPS

Vlastní zpracování

Z grafu č. 16 je patrné, že nejvyšší celkovou finanční podporu vybraným modelovým rodinám poskytuje Německo, jehož sociální systém je velmi štědrý. Hypotéza, že nejvyšší podporu bude poskytovat Švédsko, je tedy v případě absolutního pojetí CBP vyvrácena. Švédsko se v tomto srovnání umístilo až na druhém místě. Je to převážně způsobeno tím,

že ve Švédsku nejsou poskytovány daňové slevy pro rodiny s dětmi. CBP modelových rodin se zde tedy skládá pouze ze sociálních dávek, které jsou sice štědré, ale německá finanční rodinná podpora je celkově vyšší. Toto zjištění potvrzují také celkové reálné výdaje na sociální zabezpečení rodin v % HDP, které jsem uváděla v grafu č. 1. Německé výdaje na rodiny jsou rovny zhruba 3,2 % HDP, zatímco švédské pouze 3 % HDP.¹⁰⁷ Tento rozdíl však není markantní a je možné, že pokud by se analýza zaměřila na jiný rok, mohlo by Švédsko poskytovat finanční podporu vyšší než Německo. V roce 2017 a pro vybrané modelové rodiny tomu však dle absolutní verze CBP není.

Zajímavé je, že přestože dle výsledků této práce vydává Německo nejvíce finančních prostředků na podporu rodin s dětmi, jeho úhrnná plodnost je nejnižší ze sledovaných zemí, a to pouze 1,57 dítěte na 1 ženu (viz tabulka č. 3 v teoretické části práce), zatímco Švédská úhrnná plodnost je 1,88.¹⁰⁸ Je tedy otázka, zda vyšší finanční podpora rodinám s dětmi vede ke zvyšování porodnosti v zemi. Na rozhodování rodičů o založení rodiny totiž mají zcela jistě vliv také jiné než finanční nástroje rodinné politiky. Těmi mohou být například služby pro rodiny s dětmi (dostupnost jeslí, školek atd.) nebo flexibilita na trhu práce. Ta je v dnešní době, také díky změně preferencí mladých lidí, stále významnějším faktorem při rozhodování o založení rodiny. Jak jsem již uváděla v teoretické části této práce, dle Adriaana Kalwije¹⁰⁹ plodnost a načasování dětí nejvíce ovlivňují opatření spojené s trhem práce, jako je délka mateřské či rodičovské dovolené a možnost sladění rodinného a pracovního života (dostatečná nabídka zkrácených úvazků, sdílených míst, či možnost pracovat z domu).

Česká republika dle výsledků mé analýzy v absolutním pojetí CBP poskytuje v roce 2017 nejnižší finanční podporu pro rodiny s dětmi ze všech sledovaných zemí. I když tu máme celkově nejvyšší daňové slevy pro rodiny s dětmi, absolutní výše našich sociálních dávek vybraným modelovým rodinám je velmi nízká (nicméně blížíme se úrovni VB).

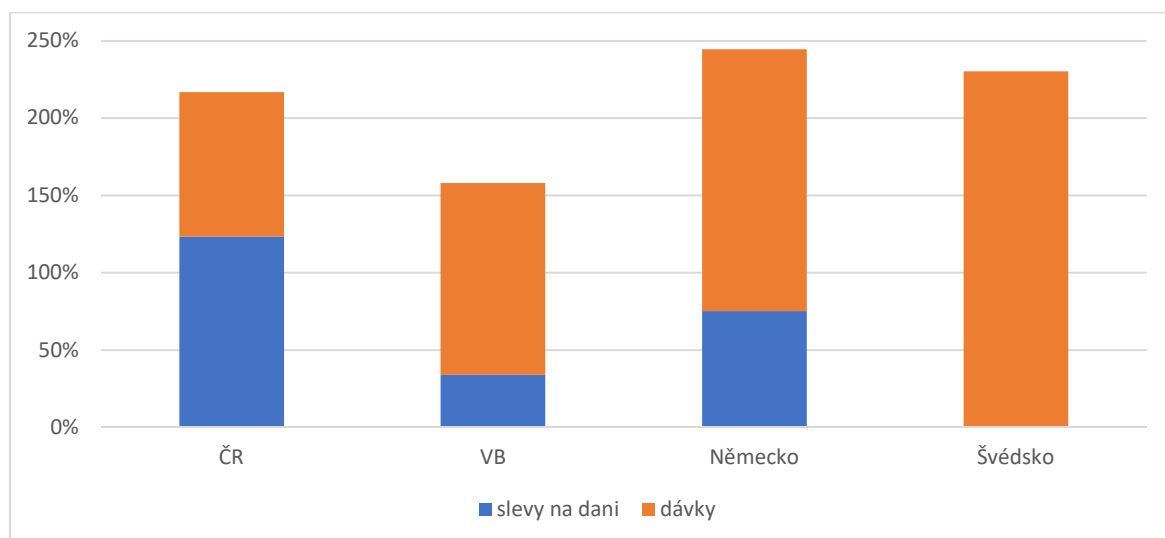
Abychom mohli ještě korektněji porovnat výši CBP v jednotlivých zemích, které mají mimo jiné odlišnou výkonnost ekonomiky, podíváme se nyní na relativní ukazatel CBP v poměru k průměrné hrubé roční mzdě v zemi v grafu č. 17.

¹⁰⁷ Eurostat, Social protection statistics (spr_exp_ffa) [Cit. 2019-07-24]

¹⁰⁸ Eurostat, demo_find

¹⁰⁹ Kalwij, 2010

Graf č. 17: Celková výše a struktura CBP ve sledovaných zemích v roce 2017, relativní vyjádření, v poměru k průměrné mzdě v zemi

Vlastní zpracování

Graf č. 17 zobrazuje výši a strukturu relativního CBP v poměru k průměrné hrubé roční mzdě v zemi v roce 2017. Opět vidíme, že nejvyšší finanční podporu vybraným modelovým rodinám s dětmi poskytuje Německo, dále Švédsko. Má hypotéza tedy zůstane vyvrácena i v relativním vyjádření. Zajímavé ale je, že Česká republika v relativním pojetí neposkytuje nejnižší finanční podporu a úrovní Německa a Švédska se velmi přibližuje. Jinými slovy tedy absolutní výše finanční podpory rodinám s dětmi v ČR není příliš vysoká, ale vyjádříme-li ji jako poměr z průměrné mzdy, předbíháme Velkou Británii. To může být způsobeno také tím, že průměrná mzda v ČR je poměrně nízká a daňové odpočty a dávky v porovnání s ní vysoké. V přepočtu na € je roční průměrná hrubá mzda v ČR pouze 9 282 €, zatímco ve všech ostatních zemích dosahuje kolem 25 000 €.

Od ostatních zemí bychom se dle mého názoru mohli v rámci rodinné politiky inspirovat například vyšší podporou pracujících vůči nezaměstnaným, jako tomu je ve VB, která mimo jiné poskytuje daňové bonusy pro pracující. Také rodičovský příspěvek by v ČR mohl být, stejně jako např. ve Švédsku, odvozen od předchozí mzdy a nikoliv ve stejné výši pro všechny neohledě na příjmy. Sice by to možná způsobilo další odkládání založení rodiny do pozdějšího věku matky či snižování porodnosti, na druhou stranu by tato opatření ale dle mého názoru snížila počet lidí, kteří žijí pouze z podpory státu a motivovalo by je to k práci a děti by se pak rodily

do lepšího a bohatšího prostředí. Jak jsem již uvedla v teoretické části této práce, dle UNICEF¹¹⁰ má dítě, které se narodí nepracujícím rodičům až čtyřnásobně vyšší šanci, že bude vyrůstat v chudobě, což může negativně ovlivňovat nejen vývoj jeho osobnosti. V dospělosti pak tento jedinec znamená pro stát vyšší výdaje a nižší příjmy v rámci sociálního zabezpečení. Dle mého názoru je tedy prospěšnější rodinná politika, která se nesoustředí pouze na zvyšování počtu narozených dětí, ale snaží se zlepšovat životní podmínky pro rodiny s dětmi a rozvíjet lidský kapitál. Rodinná politika by tak měla být zaměřena také na zvyšování kvality vzdělávání, zdravotnictví nebo třeba dopravní infrastruktury.

¹¹⁰ UNICEF, 2000

Závěr

Rodinná politika a účinnost jejích nástrojů je v dnešní době velkým tématem. Jedním z problémů moderní společnosti je mimo jiné stárnutí populace. S proměnou věkové struktury může nastat také problém s nedostatkem zdrojů pro financování starobních důchodů. Mnozí ekonomové se shodují, že vhodně zvolená rodinná politika, která zaručí stálý růst populace, může pomoci negativní dopady stárnutí populace zmírnit. Rodina je také základním pilířem státu a svou podobou, zázemím a vztahy mezi jednotlivými členy může ovlivňovat strukturu a vývoj společnosti. Je tedy důležité rodiny vhodně podporovat v rámci rodinné politiky státu. Analýzou finančních nástrojů rodinných politik se zabývala tato práce.

Teoretická část začala popisem metod použitých při tvorbě této práce. Dále definovala základní pojmy týkající se rodiny a rodinné politiky. Byly představeny cíle a nástroje, ale také modely rodinných politik v dnešní Evropě. Následovala kapitola shrnující poznatky ekonomické vědy o rodinné politice a účinnosti jejích nástrojů. Někteří autoři se shodují, že finanční nástroje rodinné politiky mohou ovlivňovat porodnost v zemi. S tím do určité míry mohu souhlasit, ale dle mého názoru je mnohem důležitější zlepšovat životní podmínky v zemi. Do příjemnějšího a vhodnějšího prostředí rodiče poté raději přivedou děti a porodnost se pak také může zvýšit. Na druhou stranu souhlasím i s tvrzením např. autorů Vlčka a Kantorové, že nastavení rodinné politiky může mít pouze malý vliv na rozhodování páru o založení rodiny, jelikož v dnešní době mají mladí lidé jiné priority (cestování, vzdělání, práce) a rodičovství odkládají do vyššího věku. Je tedy také důležité vytvořit příznivé podmínky, které pomohou matce při sladění rodinného a pracovního života (kratší úvazky, možnost sdíleného místa, či práce z domu). Závěr teoretické části byl věnován komparaci vybraných ekonomických charakteristik sledovaných zemí, tedy demografické struktury obyvatelstva a situaci na trhu práce.

Praktická část nejprve přiblížila finanční nástroje rodinných politik v jednotlivých sledovaných zemích. Ve všech sledovaných zemích je nejvyšší finanční podpora určena rodinám s nejmenšími dětmi. V České republice se finanční podpora rodinám s dětmi skládá z odpočtů z daní, ale tak z dávek sociálního zabezpečení. Ve Velké Británii je tvořena zvláště dávkami a vliv odpočtů je zde minimální díky poměrně vysokému limitu nezdanitelné části příjmu. Německo podporuje rodiny převážně dávkami, ale také podpora skrze daňová zvýhodnění zde není zanedbatelná. Švédsko jako jediná ze sledovaných zemí neuplatňuje žádné

daňové odpočty na děti a podpora rodin se zde skládá pouze ze sociálních dávek. Dále se praktická část zabývala komparací těchto finančních nástrojů rodinných politik, a to nejdříve v jednotlivých zemích, poté pro jednotlivé modelové rodiny a na závěr celkové komparaci finanční podpory rodin s dětmi ve sledovaných zemích v roce 2017. Závěrečná komparace byla provedena výpočtem CBP v absolutní verzi (v PPS), ale také v relativní verzi (v poměru k průměrné hrubé roční mzdě v zemi). Hypotéza v této práci zněla, že nejvyšší finanční podpora rodin s dětmi je ve Švédsku. Tato hypotéza se ale nepotvrdila, jelikož na prvním místě skončilo Německo, Švédsko skončilo v obou pojetích (absolutním i relativním) druhé. Díky nulovým daňovým odpočtům totiž nedosahovalo takových hodnot CBP jako Německo, přestože zdejší dávky jsou velmi štědré. Česká republika poskytuje rodinám nejnižší finanční podporu v absolutním pojetí CBP ze sledovaných zemí. V relativním pojetí se ale pozice ČR zlepšila a přiblížili jsme se tak hodnotám Německa a Švédska. Od ostatních zemí bychom se mohli dle mého názoru inspirovat například v charakteru rodičovského příspěvku, který by mohl být, jako např. ve Švédsku, odvozen od předchozí mzdy, což by motivovalo ženy k práci a pravděpodobně by to snižovalo počet lidí žijících pouze z dávek. Dále bychom mohli více motivovat rodiče k aktivní participaci na trhu práce, například dostatečným místem v předškolních zařízeních.

Hlavním cílem této práce bylo porovnat finanční podporu rodinám s dětmi ve vybraných zemích EU v roce 2017. To se podařilo, i když na zjednodušeném modelu a pouze pro vybrané modelové rodiny. Nejvyšší finanční podporu rodinám s dětmi v absolutní verzi CBP nabízí Německo, dále Švédsko, poté Velká Británie a nejnižší Česká republika. V relativní verzi CBP je opět nejvyšší finanční podpora v Německu a Švédsku, na třetím místě ale ČR „předbíhá“ VB, jelikož zde máme vysoké daňové odpočty v poměru k průměrné mzdě. Výsledky jsou ale pouze teoretické a nemohou být kompletní a zcela vypovídající, jelikož do výpočtů nebyly zařazeny další nástroje rodinných politik, které se nedají kvantifikovat, např. již zmiňovaná opatření na trhu práce (možnost práce z domu, zkrácené úvazky) nebo zvyšování kvality zdravotnictví, vzdělávání atd.

Z důvodu omezeného prostoru nebylo možné zpracovat důkladnější analýzy jednotlivých balíčků finanční podpory rodinám s dětmi. Budoucí práce by se tedy mohla zabývat kompletní analýzou nikoliv pouze výnosů, ale také nákladů na děti, jako jsou náklady na bydlení, vzdělávání, zdraví, či každodenní potřeby. Dále by bylo také možné rozšířit analýzu o další

země Evropské Unie, případně o další modelové rodiny. Dle mého názoru by bylo zajímavé sledovat výsledky takovéto analýzy i co se týče geografického rozmístění jednotlivých zemí.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Přehled vybraných typů modelových rodin.....	5
Tabulka č. 2: Základní modely rodinných politik	12
Tabulka č. 3: Velikost a struktura obyvatelstva ve sledovaných zemích v roce 2017	17
Tabulka č. 4: Vybrané ukazatele trhu práce ve sledovaných zemích v roce 2017	19
Tabulka č. 5: Výpočet daně z příjmu v Německu v roce 2017	33
Tabulka č. 6: Délka čerpání rodičovského příspěvku ve Švédsku podle počtu dětí	35
Tabulka č. 7: Průměrný příjem ve sledovaných zemích v roce 2017.....	37
Tabulka č. 8: Přehled vybraných typů modelových rodin.....	38
Tabulka č. 9: Čisté roční příjmy v ČR roce 2017, v Kč	39
Tabulka č. 10: Čisté měsíční příjmy a životní minima jednotlivých modelových rodin v ČR v roce 2017, v Kč.....	40
Tabulka č. 11: Čisté roční příjmy ve VB roce 2017, v Ł	42
Tabulka č. 12: Čisté roční příjmy v Německu v roce 2017, v €.....	44

Seznam grafů

Graf č. 1: Vývoj výdajů na dávky sociální podpory určené rodinám s dětmi 1995-2017	22
Graf č. 2: Struktura CBP vybraných modelových rodin v ČR v roce 2017, v Kč	41
Graf č. 3: Struktura CBP vybraných modelových rodin ve VB v roce 2017, v Ł	43
Graf č. 4: Struktura CBP vybraných modelových rodin v Německu v roce 2017, v €	45
Graf č. 5: Struktura CBP vybraných modelových rodin ve Švédsku v roce 2017, v SEK	46
Graf č. 6: Struktura CBP modelové rodiny A (absolutní, relativní)	47
Graf č. 7: Struktura CBP modelové rodiny B (absolutní, relativní)	48
Graf č. 8: Struktura CBP modelové rodiny C (absolutní, relativní)	49
Graf č. 9: Struktura CBP modelové rodiny D (absolutní, relativní)	50
Graf č. 10: Struktura CBP modelové rodiny E (absolutní, relativní)	51
Graf č. 11: Struktura CBP modelové rodiny F (absolutní, relativní)	52
Graf č. 12: Struktura CBP modelové rodiny G (absolutní, relativní)	53
Graf č. 13: Struktura CBP modelové rodiny H (absolutní, relativní)	53
Graf č. 14: Struktura CBP modelové rodiny I (absolutní, relativní)	54
Graf č. 15: Struktura CBP modelové rodiny J (absolutní, relativní)	55
Graf č. 16: Celková výše CBP ve sledovaných zemích v roce 2017, v PPS	56
Graf č. 17: Celková výše CBP ve sledovaných zemích v roce 2017, podíl průměrné mzdy	56

Zdroje

Monografie

1. BARTÁKOVÁ, Helena. *Cesta zpátky. Návrat žen po rodičovské dovolené na trh práce v České republice*. Disertační práce. Brno, Masarykova univerzita, 2008. 165 s.
2. BECKER, Gary S. *Teorie preferencí*. Praha: Grada, 1997. 350 s. ISBN 80-7169-463-0.
3. BRADSHAW, Jonathan a FINCH, Naomi. *A comparison of child benefit packages in 22 countries*. Leeds: Corporate Document Services, 2002. xvi, 248 s. Research report / Department for Work and Pensions; no. 174. ISBN 1-84123-506-7.
4. KALIBOVÁ, Květa, ed., PAVLÍK, Zdeněk, ed. a VODÁKOVÁ, Alena, ed. *Demografie (nejen) pro demografy*. 3. přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 241 s. Sociologické pojmosloví; sv. 2. ISBN 978-80-7419-012-4.
5. KOCOURKOVÁ, Jiřina et al. *Propopulační politika – ano či ne: sborník textů*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002. 73 s. Ekonomika, právo a politika, č. 21/2002
6. KUČERA, M. *Propopulační politika je krok správným směrem*. 2005. [online]. Dostupné z: cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=496. V: KOCOURKOVÁ, Jiřina et al. *Propopulační politika – ano či ne: sborník textů*. Praha: Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002. 73 s. Ekonomika, právo a politika, č. 21/2002
7. KREBS, Vojtěch a kol. *Sociální politika*. 5. přeprac. a aktual. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 542 s. ISBN 978-80-7357-585-4.
8. LOUŽEK, Marek. *Populační ekonomie a její důsledky pro účinnost pronatalitních politik*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2003. 125 s. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky; 1/2003
9. MITCHELL, Eva. *Finanční podpora rodin s dětmi v České republice v evropském kontextu*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2010. 107 s. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky; 1/2010. ISBN 978-80-86729-54-1
10. MOŽNÝ, Ivo. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006. 311 s. Studijní texty; sv. 38. ISBN 80-86429-58-X.
11. SMUTEK, Martin. *Modely rodinných politik a teorie implementace ve veřejné politice*. Hradec Králové: Gaudeamus. 2015. 136 s. Recenzovaná monografie. ISBN 978-80-7435-573-8. Dostupné z: 1url.cz/oMFp3
12. VANČUROVÁ, Alena. *Daňová podpora rodin s dětmi*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, 2002. 76 s. Studie Národohospodářského ústavu Josefa Hlávky; 6/2002.
13. VESELÁ, Renata a kol. *Rodina a rodinné právo: historie, současnost a perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 262 s. ISBN 80-86432-48-3.

14. VLČEK, Martin a KANTOROVÁ, Vladimíra. *Rodinná politika a demografie rodiny – statistiky, srovnání, analýzy vybraných evropských států: studie*. Praha: Oeconomica, 2003. 97 s. ISBN 80-245-0618-1.

Dokumenty vládních i nevládních institucí, zákony aj.

1. BMJV.DE. *Einkommensteuergesetz (EStG) §24b Entlastungsbetrag für Alleinerziehende. (Zákon o dani z příjmu §24b daňová úleva pro rodiče)* [online] Dostupné z: www.gesetze-im-internet.de/estg/_24b.html.
2. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Náklady na výchovu a výživu dětí - 2003*. Kód publikace: e-301004. [online] Dostupné z: www.czso.cz/csu/czso/naklady-na-vychovu-a-vyzivu-deti-2003-n-a6vxfndnb0
3. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Počet obyvatel – Metodika*. [online]. Dostupné z: www.czso.cz/csu/czso/pocet_obyvatel_m
4. FÖRSÄKRINGSKASSAN. *Aktuella belopp 2017* [online] Dostupné z: www.forsakringskassan.se/wps/wcm/connect/f2b205ca-24fc-4cfe-acf3-8bfcf3f3141d/293-aktuella-belopp-2017-07.pdf?MOD=AJPERES&CVID=.
5. KAČEROVÁ, Eva. *České matky stárnou*. Statistika a my. Měsíčník Českého statistického úřadu. vyd. 03/2014. [online] Dostupné z: www.statistikaamy.cz/2014/03/ceske-matky-starnou
6. MČ PRAHA 4. SCHNEIDER JAN. *Finanční nástroje rodinné politiky – Aktuální stav*. [online]. Dostupné z: praha4.cz/file/vc521/Financni-nastroje-rodinne-politiky.pdf.
7. MPSV ČR. *Koncepce rodinné politiky*. 2017. 69 s. [online]. Dostupné z: www.mpsv.cz/files/clanky/31574/Koncepce_rodinne_politiky.pdf
8. MPSV ČR. *Národní koncepce rodinné politiky*. 2005. 59 s. [online]. Dostupné z: www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf
9. MPSV ČR. *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí. Metodické „doporučení“ Ministerstva práce a sociálních věcí ČR*. 1. vydání. 2008. 30 s. ISBN 978-80-86878-82-9 [online]. Dostupné z: www.mpsv.cz/files/clanky/9067/Rodinna_politika.pdf.
10. MPSV ČR. *Systémy podpory rodin s dětmi ve vybraných zemích EU*. Komparativní studie. Reg. č. projektu: EHP-CZ04-PDP-1-001-01-2014. [online] Dostupné z: www.pravonadestvi.cz/files/files/SocioFactor_Systemy-podpory-rodin-s-detmi-ve-vybranych-zemich-EU_logo.pdf.
11. MPSV ČR. *Systém sociálního zabezpečení v České republice*. [online] Dostupné z: www.mpsv.cz/files/clanky/7175/ssz_cr_cz.pdf.
12. OECD. Centre for Tax Policy and Administration. *Revenue Statistics 2018 – Sweden*. 2018. [online]. Dostupné z: www.oecd.org/tax/revenue-statistics-sweden.pdf.
13. Social Security Contributions and Benefits Act 1992, Velká Británie. [online]. Dostupné z: www.legislation.gov.uk/ukpga/1992/4/contents/enacted.
14. Zákon č. 586/1992 Sb. Zákon České národní rady o daních z příjmů.

Vědecké články

1. BILLINGSLEY, Sunnee; FERRARINNI, Tommy. *Family Policy and Fertility Intentions in 21 European Countries*. Journal of Marriage and Family; Minneapolis. Blackwell Publishing Ltd. Duben 2014, svazek 76, č. 2, s. 428-445.
2. FENT, Thomas. *Family policies in the context of low fertility and social structure*. Demographic Research. Červenec-prosinec 2013, č. 29, s. 463-998.
3. KAWIJ, Adriaan. The Impact of Family Policy Expenditure on Fertility in Western Europe. Demography. Květen 2010, svazek 47, č. 2, s. 503-519.
4. LEITNER, S. *Varieties of Familialism: The caring function of the family in comparative perspective*. European Societies, roč. 5, č. 4, 2003, s.353–375
5. LOUŽEK, Marek. *Ekonomická teorie Garyho Beckera*. Politická ekonomie. Ročník 62. Číslo 6. 2014. s. 850-864.
6. UNICEF. A League Table of Child Poverty in Rich Nations, Innocent Report Card, 1, Florence, 2000.

Elektronické zdroje:

1. BMF-ESTH. *Einkommensteuer*. [online] Dostupné z: bmf-esth.de/esth/2018/home.html.
2. BMFSFJ.DE. *Elterngeld und Elterngeld Plus*. [online] Dostupné z: www.bmfsfj.de/bmfsfj/themen/familie/familienleistungen/elterngeld/elterngeld-und-elterngeldplus/73752.
3. BMFSFJ.DE. *Mutterschutzgesetz*. [online] Dostupné z: www.bmfsfj.de/bmfsfj/service/gesetze/mutterschutzgesetz/73762.
4. BMJV. *Einkommensteuergesetz*. [online] Dostupné z: www.gesetze-im-internet.de/estg/_24b.html.
5. ČSÚ. Počet obyvatel – Metodika [online] Dostupné z: www.czso.cz/csu/czso/pocet_obyvatel_m.
6. DOBIÁŠOVÁ, Karolína. *Rodinná politika ve Velké Británii*. Přednáška. [online] Dostupné z: slideplayer.cz/slide/2513950/
7. ELTERNGELD.NET, *Das Mutterschaftsgeld*. [online] Dostupné z: www.elterngeld.net/mutterschaftsgeld.html.
8. ELTERNGELD.NET, *Der Geschwisterbonus*. [online] Dostupné z: www.elterngeld.net/elterngeld-geschwisterbonus.html.
9. EUROSTAT. *Fertility indicators. (demo_find)*. [online] Dostupné z: appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_find&lang=en.
10. EUROSTAT. *Gender Pay Gap Statistics*. [online] Dostupné z: ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Gender_pay_gap_statistics#Gender_pay_gap_levels_vary_significantly_across_EU
11. EUROSTAT. *Mean and median income by age and sex – EU – SILC and EHCP surveys (ilc_di03)*. [online] Dostupné z: appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_di03&lang=en.
12. EUROSTAT. *Population on 1 January by age and sex. (demo_pjan)* [online] Dostupné z: appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=demo_pjan&lang=en.

13. EUROSTAT. *Social protection statistics- family and children benefits (spr_exp_ffa)*. [online] Dostupné z: ec.europa.eu/eurostat/data/database.
14. FAMILIENPORTAL. *Elterngeld*. [online] Dostupné z: familienportal.de/familienportal/familienleistungen/elterngeld.
15. FAMILIENPORTAL. *Kinderzuschlag*. [online] Dostupné z: familienportal.de/familienportal/familienleistungen/kinderzuschlag.
16. FINANČNÍ SPRÁVA. *Daň z příjmu fyzických osob, obecné informace*. [online] Dostupné z: www.financnisprava.cz/cs/dane/dane/dan-z-prijmu/fyzicke-osoby-poplatnik/obecne-informace.
17. FÖRSÄKRINGSKASSAN. *10-dagar vid barns födelse*. [online] Dostupné z: www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/nar_barnet_ar_fott/10_dagar_barns_fodelse.
18. FÖRSÄKRINGSKASSAN. *Barnbidrag*. [online] Dostupné z: www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/nar_barnet_ar_fott/barnbidrag.
19. FÖRSÄKRINGSKASSAN. *Föräldrapenning*. [online] Dostupné z: www.forsakringskassan.se/privatpers/foralder/nar_barnet_ar_fott/foraldrapenning.
20. GOV.UK. *Child Tax Credit*. [online] Dostupné z: www.gov.uk/child-tax-credit.
21. GOV.UK. *Income Tax: personal allowance and basic rate limit for 2017 to 2018*. [online] Dostupné z: www.gov.uk/government/publications/income-tax-personal-allowance-and-basic-rate-limit-for-2017-to-2018/income-tax-personal-allowance-and-basic-rate-limit-for-2017-to-2018
22. GOV.UK. *Income Tax Rates and Personal Allowances*. [online] Dostupné z: www.gov.uk/income-tax-rates
23. GOV.UK. *Maternity Allowance*. [online] Dostupné z: www.gov.uk/maternity-allowance
24. GOV.UK. *Maternity Pay and Leave*. [online] Dostupné z: www.gov.uk/maternity-pay-leave/pay
25. GOV.UK. *Paternity Pay and Leave*. [online] Dostupné z: www.gov.uk/paternity-pay-leave/pay
26. GOV.UK. *Rates and allowances: National Insurance contributions*. [online] Dostupné z: www.gov.uk/government/publications/rates-and-allowances-national-insurance-contributions/rates-and-allowances-national-insurance-contributions
27. GOV.UK. *Shared Parental Leave and Pay*. [online] Dostupné z: www.gov.uk/shared-parental-leave-and-pay/what-youll-get
28. GOV.UK. *Sure Start Maternity Grant*. [online] Dostupné z: www.gov.uk/sure-start-maternity-grant.
29. GOV.UK. *Working Tax Credit*. [online] Dostupné z: www.gov.uk/working-tax-credit.
30. KINDERGELD.ORG. *Kinderfreibetrag 2019/2018*. [online] Dostupné z: www.kindergeld.org/kinderfreibetrag.html.
31. KINDERGELD.ORG. *Kindergeld oder Kinderzuschlag*. [online] Dostupné z: www.kindergeld.org/kindergeld-oder-kinderzuschlag.html.
32. KINDERGELD.ORG. *Kindergeld Ratgeber 2019*. [online] Dostupné z: www.kindergeld.org/
33. KOSCHIN, Felix. *Demografický přechod*. Přednáška katedry demografie. VŠE, Praha. [online] Dostupné z: www.youtube.com/watch?v=udZ3oISbktw&feature=youtu.be

34. KPMG. *Sweden – Income Tax*. [online] Dostupné z: home.kpmg/xx/en/home/insights/2011/12/sweden-income-tax.html.
35. KRANKENKASSEN. *Rechengrößen in der Sozialversicherung 2017*. [online]. Dostupné z: www.krankenkassen.de/gesetzliche-krankenkassen/system-gesetzliche-krankenversicherung/sozialversicherung-rechengroessen-beitragsbemessungsgrenze-versicherungspflichtgrenze/rechengroessen-2017/
36. MISSOC. *Comparative tables. IX. Family benefits*. [online] Dostupné z: www.missoc.org/missoc-database/comparative-tables/
37. MPSV. *Nemocenské pojištění*. [online] Dostupné z: www.mpsv.cz/cs/7.
38. MPSV. *Porodné*. [online] Dostupné z: portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/porodne.
39. MPSV. *Rodina*. [online] Dostupné z: www.mpsv.cz/cs/31622.
40. MPSV. *Státní sociální podpora*. [online] Dostupné z: www.mpsv.cz/cs/2.
41. MPSV. *Životní a existenční minimum*. [online] Dostupné z: portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/zivotni_min.
42. OECD. Directorate for Employment, Labour and Social Affairs. *Sweden's support for parents with children is comprehensive and effective but expensive*. [online] Dostupné z: www.oecd.org/els/family/swedenssupportforparentswithchildreniscomprehensiveandeffectivebutexpensive.htm
43. OECD. *Price level indices*. [online] Dostupné z: data.oecd.org/price/price-level-indices.htm.
44. OECD. *Social spending*. [online] Dostupné z: data.oecd.org/social-exp/social-spending.htm
45. SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR. *Sociologická encyklopedie. Rodina*. [online]. Dostupné z: encyklopedie.soc.cas.cz/w/Rodina
46. SVĚTOVÁ BANKA. *GDP per capita, PPP (current international \$)*. [online] Dostupné z: data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?end=2017&locations=CZ-GB&start=2017&view=chart
47. STATISTICS SWEDEN. *Local tax rates by region. Year 2000–2019*. [online] Dostupné z: www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/public-finances/local-government-finances/local-taxes/
48. TRANSFERWISE. *Paying 2017-2018 income tax in Sweden? Read this*. [online] Dostupné z: transferwise.com/au/blog/income-tax-in-sweden.
49. UNITED STATES CENSUS BUREAU. *Current Population Survey (CPS). Subject Definitions*. [online] Dostupné z: www.census.gov/programs-surveys/cps/technical-documentation/subject-definitions.html#family
50. VLH.DE. *Zusammenveranlagung: Was ist das?* [online] Dostupné z: www.vlh.de/familie-leben/heirat/zusammenveranlagung-was-ist-das.html

Přílohy

Příloha č. 1: Výpočet čistého ročního příjmu jednotlivce v ČR roce 2017, v Kč (kap.

2.2.1.1.)

	Prům. příj. (0 dětí)	Prům. příj. (1 dítě)	Prům. příj. (2 děti)	Prům. příj. (3 děti)	Výpočet
Hrubý příjem ⁽¹⁾	250 928	250 928	250 928	250 928	
Odvod na soc. a zdrav. Zaměstnavatel (34 %) ⁽²⁾	85 316	85 316	85 316	85 316	(1) * 0,34
Odvod na soc. a zdrav. Zaměstnanec (11 %) ⁽³⁾	27 602	27 602	27 602	27 602	(1) * 0,11
Základ daně ⁽⁴⁾	336 244	336 244	336 244	336 244	(1) +(2)
Záloha na daň (15 %) ⁽⁵⁾	50 437	50 437	50 437	50 437	
Sleva na dani ⁽⁶⁾	24 840	38 244	557 648	81 852	
Odvod zálohy na daň ⁽⁷⁾	25 597	12 193	-7 211	-31 415	(5)-(6)
Čistý příjem	197 729	211 133	230 537	254 741	(1)-(3)-(7)
	Pol. pr. př. (0 dětí)	Pol. pr. př. (1 dítě)	Pol. pr. př. (2 děti)	Pol. pr. př. (3 děti)	Výpočet
Hrubý příjem ⁽¹⁾	125 464	125 464	125 464	125 464	
Odvod na soc. a zdrav. Zaměstnavatel (34 %) ⁽²⁾	42 658	42 658	42 658	42 658	(1) * 0,34
Odvod na soc. a zdrav. Zaměstnanec (11 %) ⁽³⁾	13 801	13 801	13 801	13 801	(1) * 0,11
Základ daně ⁽⁴⁾	168 122	168 122	168 122	168 122	(1) +(2)
Záloha na daň (15 %) ⁽⁵⁾	25 218	25 218	25 218	25 218	
Sleva na dani ⁽⁶⁾	24 840	38 244	57 648	81 852	
Odvod zálohy na daň ⁽⁷⁾	378	-13 026	-32 430	-56 634	(5)-(6)
Čistý příjem	111 285	124 689	144 093	168 297	(1)-(3)-(7)

Vlastní zpracování dle zjištěných dat

Příloha č. 2: Výpočet čistého ročního příjmu jednotlivce ve VB roce 2017, v Ł (kap.

2.2.1.2.)

Velká Británie	Prům. příj. (0 dětí)	Prům. příj. (1 dítě)	Prům. příj. (2 děti)	Prům. příj. (3 děti)	Výpočet
Hrubý roční příjem ⁽¹⁾	22 131	22 131	22 131	22 131	
Sleva na dani ⁽²⁾	0	3 325	6 105	6 105	545+n*2780
Zdanitelný příjem ⁽³⁾	10 631	7 306	4 526	4 526	(1)-(2) -11500
Daň ⁽⁴⁾	2 126	1 461	905	905	(3) *0,2
Odvody NI ⁽⁵⁾	1 673	1 673	1 673	1 673	((1) -8186,4) *0,12
Čistý roční příjem	18 332	18 997	19 553	19 553	(1)-(4)-(5)
Velká Británie	Pol. pr. př. (0 dětí)	Pol. pr. př. (1 dítě)	Pol. pr. př. (2 děti)	Pol. pr. př. (3 děti)	Výpočet
Hrubý roční příjem ⁽¹⁾	11 066	11 066	11 066	11 066	
Sleva na dani ⁽²⁾	0	0	0	0	545+n*2780
Zdanitelný příjem ⁽³⁾	0	0	0	0	(1)-(2) -11500
Daň ⁽⁴⁾	0	0	0	0	(3) *0,2
Odvody NI ⁽⁵⁾	345,5	345,5	345,5	345,5	((1) -8186,4) *0,12
Čistý roční příjem	10 720,5	10 720,5	10 720,5	10 720,5	(1)-(4)-(5)

Vlastní zpracování na základě předchozích dat

Příloha č. 3: Výpočet čistého ročního příjmu jednotlivce v Německu roce 2017, v € (kap.

2.2.1.3.)

Německo	Prům. příj. (0 dětí)	Prům. příj. (1 dítě)	Prům. příj. (2 děti)	Prům. příj. (3 děti)	Prům. příj. (1 * dítě)
Hrubý roční příjem	24 780	24 780	24 780	24 780	24 780
Sleva na dani	0	3 678	7 356	11 034	7 356
Základ daně	24 780	21 102	17 424	13 746	17 424
Daň	3 850	2 818	1 846	934	1 846
Odvody NI	6 938	6 938	6 938	6 938	6 938
Čistý roční příjem	13 992	15 024	15 996	17 842	15 996
Německo	Pol. pr. př. (0 dětí)	Pol. pr. př. (1 dítě)	Pol. pr. př. (2 děti)	Pol. pr. př. (3 děti)	Prům. příj. (1 * dítě)
Hrubý roční příjem	12 390	12 390	12 390	12 390	12 390
Sleva na dani	0	3 678	7 356	11 034	7 356
Základ daně	12 390	8 712	5 034	1 356	5 034
Daň	628	0	0	0	0
Odvody NI	3 469	3 469	3 469	3 469	3 469
Čistý roční příjem	8 293	8 921	8 921	8 921	8 921

Vlastní zpracování na základě předchozích dat